

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№2, 2018

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

UDC (უაკ) 34(051.2)

ს-216

მთავარი რედაქტორი

ირაკლი ბურდული (პროფ., თსუ)

სარედაქციო კოლეგია:

ლევან ალექსიძე (პროფ., თსუ)

გიორგი დავითაშვილი (პროფ., თსუ)

ავთანდილ დემეტრაშვილი (პროფ., თსუ)

ბესარიონ ზოიძე (პროფ., თსუ)

თევდორე ნინიძე (პროფ., თსუ)

ნუგზარ სურგულაძე (პროფ., თსუ)

პაატა ტურავა (პროფ., თსუ)

ლადო ჭანტურია (პროფ., თსუ)

ნათია ჩიტაშვილი (ასოც. პროფ., თსუ)

ლელა ჯანაშვილი (ასოც. პროფ., თსუ)

გიორგი ხუბუა (პროფ., თსუ)

ლაშა ბრეგვაძე (თ. წერეთლის სახ. სახელმწიფოსა და
სამართლის ინსტიტუტის დირექტორი)

გუნთერ ტოიბნერი (პროფ.,

ფრანკფურტის უნივერსიტეტი)

ბერნდ შუნემანი (პროფ.,

მიუნხენის უნივერსიტეტი)

იან ლიდერი (პროფ.,

ფრაიბურგის უნივერსიტეტი)

ხესე ანტონიო სეოანე (პროფ.,

ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)

კარმენ გარსიმარტინი (პროფ.,

ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)

არტაკ მკრტიჩიანი (პროფ.,

ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)

*გამოცემულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
საუნივერსიტეტო საგამომცემლო საბჭოს გადაწყვეტილებით*

© ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
გამომცემლობა, 2019

ISSN 1987-7668

პარტნიორის გამჭოლი პასუხისმგებლობა აშშ-ის, გერმანიისა და საქართველოს სამართლის დოქტრინაში

ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს გერმანიისა და აშშ-ის გამჭოლი პასუხისმგებლობის საფუძვლებისა და სასამართლო პრაქტიკის კვლევა, შესაბამისად, საქართველოს გამჭოლი პასუხისმგებლობის დოქტრინის პრობლემატიკისა და ხარვეზების წარმოჩენა, რის საფუძველზეც მოცემულია პრობლემატიკის გადაჭრის გზები და რეკომენდაციები.

ნაშრომი განიხილავს, ზოგადად, კორპორაციული საფარვლის გაჭოლვას, როგორც კონცეფციას, რის ფარგლებშიც ყურადღება ეთმობა შეზღუდული პასუხისმგებლობის სამართლებრივ და ეკონომიკურ შემხებლობას, შემდომ – შეზღუდული პასუხისმგებლობის დადებით და უარყოფით ეკონომიკურ და სამართლებრივ დიქტომიას. სტატი-აში გამოკვლეულია აშშ-ისა და გერმანიის სამართლის დოქტრინაში გამჭოლი პასუხის-მგებლობის ფორმები, კრედიტორის სახეები; დეტალურად შესწავლილია დოქტრინის გამოყენების ძირითადი წინაპირობები და მასთან დაკავშირებული სასამართლო პრაქ-ტიკა. ასევე, შედარებულია და განხილულია საქართველოში კორპორაციული საფარ-ვლის გაჭოლვის საკანონმდებლო მონესრიგება, მისი ისტორიული განვითარება და სა-სამართლო პრაქტიკაში გამოყენება.

საკვანძო სიტყვები: გამჭოლი პასუხისმგებლობა, კორპორაციული საფარვლის გაჭოლვა, შეზღუდული პასუხისმგებლობა, განცალკავებული სამართალსუბიექტობა, კორპორაცია, ქვეკაპიტალიზაცია, ქონებათა აღრევა, ფორმალობათა დაუცველობა, საკონცერნო სამართალი.

1. შესავალი

საკორპორაციო სამართალში არსებული მნიშვნელოვანი პრინციპები, როგორც არის კორპორაციის განცალკავებული სამართალსუბიექტობა და პასუხისმგებლობის შეზღუდვა, უზრუნველყოფენ კაპიტალური ტიპის საზოგადოებების ე. წ. „კორპორაციულ მოსახსნამს“,¹ რომლის მეშვეობით კორპორაციები² ნებისმიერ სფეროში წარსდგებიან დამოუკიდებელ სუბი-ექტებად, რომელთა პასუხისმგებლობა იზღუდება მხოლოდ საკუთარი ქონებით. მიუხედავად

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის სამართლის ბაკალავრი, მაგისტრი.

¹ საქართველოს დოქტრინაში ეს ტერმინი დამკვიდრდა 2009 წელს, იხ. ბურდული ი., სანესდებო კაპიტალი და მისი ფუნქციები, კრებული: თანამედროვე საკორპორაციო სამართლის თეორიული და პრაქტიკული საკითხები, ელიზბარაშვილი ნ. (რედ.), თბ., 2009, 236.

² წინამდებარე სტატიაში ცნება კორპორაცია, როგორც აშშ-ის *corporation*, გულისხმობს მხოლოდ ისეთ გა-ერთიანებას, სადაც პარტნიორი სარგებლობს შეზღუდული პასუხისმგებლობით, *ზუბიტაშვილი ნ.*, პარტნიორის პასუხისმგებლობა კორპორაციის ვალდებულებებისათვის საზოგადოების გადახდის-უუნარობის დროს – გამონაკლისი შემთხვევები პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპიდან, თბ., 2016, 14-17.

ამისა, ეს პრინციპები არ არიან აბსოლუტური და „მოსასხამის გაჭოლვა“ შესაძლებელია გამონაკლის შემთხვევებში.

პრაქტიკაში ხშირად ფიქსირდება შეზღუდული პასუხისმგებლობის პრინციპის ბოროტად გამოყენების ფაქტები, როგორც არის: კორპორაციის გადახდისუუნარობამდე შეგნებულად მიყვანა, არაკეთილსინდისიერი გზებით მოგების გაზრდა, პასუხისმგებლობის თავიდან არიდება, კრედიტორების მოტყუება, თაღლითობა და სხვა. სწორედ ამგვარი შემთხვევების პრაქტიკაში ხშირმა არსებობამ განაპირობა ისეთი დოქტრინის ჩამოყალიბება, როგორც არის „გამჭოლი პასუხისმგებლობა“.³ კორპორაციული საფარვლის გაჭოლვა საშუალებას აძლევს კრედიტორს, გარკვეულ შემთხვევებში, კორპორაციის კრედიტორების სასარგებლოდ დააყენოს პარტნიორის პირადი პასუხისმგებლობა.⁴

„მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-6 პუნქტი საუბრობს კორპორაციაში პარტნიორის პირად პასუხისმგებლობაზე, თუ ისინი ბოროტად გამოიყენებენ კორპორაციის შეზღუდული პასუხისმგებლობის პრინციპს,⁵ თუმცა მისი შინაარსი, გამოყენების ფარგლები, სახეები და ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკა არ არის ამომწურავად დადგენილი. შესაბამისად, წინამდებარე სტატიის მთავარ მიზანს წარმოადგენს საკითხისადმი ფუნდამენტური და, ამავდროულად, თანამედროვე მიდგომის, კერძოდ, აშშ-ისა და გერმანული დოქტრინის მაგალითზე დაყრდნობით წარმოჩენა. აგრეთვე, შედარებითსამართლებრივი მეტოდის გამოყენებით, საქართველოში მიმდინარე სასამართლო პრაქტიკისა და საკანონმდებლო მონესრიგების ხარვეზების განხილვა.

2. კორპორაციული საფარვლის გაჭოლვა, როგორც კონცეფცია

2.1. შეზღუდული პასუხისმგებლობის სამართლებრივი და ეკონომიკური შემხებლობა

შეზღუდული პასუხისმგებლობის პრინციპი წარმოადგენს მსჯელობის საგანს მისი პირველად ჩამოყალიბების დღიდან. დოქტრინაში ყველაზე გავრცელებული, თუმცა არაერთსულოვანი მოსაზრება არის ის, რომ შეზღუდული პასუხისმგებლობა არის თანამედროვე კაპიტალისტური ეკონომიკის ჩამოყალიბების მთავარი მიზეზი.⁶ მიუხედავად მსჯელობისა, დღეს კორპორაციული ფორმის უნივერსალურ თვისებას სწორედ შეზღუდული პასუხისმგებლობა წარმოად-

³ ბურდული ი., საწესდებო კაპიტალი და მისი ფუნქციები, კრებულში თანამედროვე საკორპორაციო სამართლის თეორიული და პრაქტიკული საკითხები, ელიზბარაშვილი ნ. (რედ.), თბ., 2009, 236.

⁴ ზუბიტაშვილი ნ., პარტნიორის პასუხისმგებლობა კორპორაციის ვალდებულებებისათვის საზოგადოების გადახდისუუნარობის დროს - გამონაკლისი შემთხვევები პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპიდან, თბ., 2016, 14-17.

⁵ იხ. საქართველოს კანონი „მენარმეთა შესახებ“, მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტი, 2018 წლის 6 ივნისის რედაქცია, 28/10/1994.

⁶ Freedman J., Limited liability: Large Company Theory and Small Firms, The Modern Law Review, Vol. 63, № 3, 2000, 326-327.

გენს, რაც მიანიშნებს მის მნიშვნელოვან ღირებულებაზე, როგორც ხელშეკრულებების გაფორმებისა და დაფინანსების უნიკალურ ინსტრუმენტზე.⁷

ეკონომიკურ ლიტერატურაში ფირმას ხშირად ახასიათებენ, როგორც ხელშეკრულებების გაერთიანებას – *nexus of contracts*; თუმცა უფრო სწორი იქნება, თუ მას დაახასიათებენ, როგორც გაერთიანებას ხელშეკრულებებისთვის *nexus for contracts*, ვინაიდან ამგვარი სახელით უფრო იკვეთება ფირმა ხელშეკრულებების ერთ-ერთ კონტრაქტ მხარედ სხვადასხვა დასაქმებულთან, მომწოდებელთან და კლიენტთან განხორციელებული აქტივობებით, რომელიც გამომდინარეობს ხსენებული ხელშეკრულებებიდან მიღებული უფლებებით.⁸ კორპორაცია, რომელიც წარმოიშობა იურიდიული პირის რეგისტრაციის მომენტიდან,⁹ სხვადასხვა სახის ურთიერთობებში მონაწილეობს, როგორც დამოუკიდებელი სამართლის სუბიექტი, განცალკევებული მისი პარტნიორებისგან. აღნიშნული პრინციპის მთავარი ელემენტია *Separate Patrimony*.¹⁰ ეს უკანასკნელი ითვალისწინებს კორპორაციის აქციებსა და აქციონერების პირად აქციებს შორის დემარკაციის ხაზის გავლენას.¹¹ შესაბამისად, უშუალოდ კორპორაცია არის უფლებამოსილი, განკარგოს ქონება თავის შესხედულებისამებრ, მათ შორის, გაყიდოს და დააგირაოს კრედიტორებზე. *Separate Patrimony*-ის მნიშვნელოვან ფუნქციად სახელდება *Entity Shielding* – კორპორაციის საფარვლით დაცულობა, რაც უზრუნველყოფს კორპორაციის ქონების საფარვლით შემოფარგვლას საზოგადოების პარტნიორების პირადი კრედიტორებისგან.¹² შეზღუდული პასუხისმგებლობა კი, განსხვავებით *Entity Shielding*-ისგან, უზრუნველყოფს პარტნიორის საფარვლით დაცულობას – *Owner Shielding*. შესაბამისად, აღნიშნული ფორმა იცავს კორპორაციის პარტნიორების პირად ქონებას კორპორაციის კრედიტორებისგან. შეზღუდული პასუხისმგებლობა და განცალკევებული სამართალსუბიექტობა ერთობლივად აყალიბებენ „ქონების დანაწილების რეჟიმს“ – ცნობილს, როგორც *Asset Partitioning*.¹³ ამდენად, ამ პრინციპების ზეგავლენა კრედიტორებზე ერთმანეთისგან საპირისპიროა, კერძოდ, კორპორაციის კრედიტორის მოთხოვნის უფლება ვრცელდება მხოლოდ კორპორაციის ქონებაზე, ხოლო პარტნიორის პირადი კრედიტორის – უშუალოდ პარტნიორის პირად ქონებაზე.¹⁴

⁷ Armour J., Hansmann H., Kraakman R., The Essential Elements of Corporate Law: What is Corporate Law?, Harvard Law School, Discussion Paper № 643, 2009, 9.

⁸ იქვე, 6.

⁹ იხ. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-8 მუხლი, 2018 წლის 21 ივლისის რედაქცია, 26/06/1997.

¹⁰ Kraakman R., Davies P., Hansmann H., Hertig G., Hopt K., Kanda H., Rock E., The Anatomy of Corporate Law, A Comparative and Functional Approach, Oxford, 2003, 8.

¹¹ Armour J., Hansmann H., Kraakman R., The Essential Elements of Corporate Law: What is Corporate Law?, Harvard Law School, Discussion Paper № 643, 2009, 6.

¹² იქვე, 9.

¹³ იქვე.

¹⁴ Kraakman R., Davies P., Hansmann H., Hertig G., Hopt K., Kanda H., Rock E., The Anatomy of Corporate Law, A Comparative and Functional Approach, Oxford, 2003, 8-9; მახარობლიშვილი გ., კორპორაციის სამართალსუბიექტობით დიფერენცირებული ორი ელემენტი: შეზღუდული პასუხისმგებლობა (Limited Liability) და კორპორაციის საფარვლით (Entity Shielding) დაცულობა, საიუბილეო კრებული: გურამ ნაჭყებია - 75, თოდუა ნ. (რედ.), თბ., 2016, 435-437.

სამართლის ეკონომიკური ანალიზის ერთ-ერთი ფუძემდებლის, რიჩარდ პოზნერის, მოსაზრებით, კორპორაციული ფორმა არის ბუნებრივი გამოსავალი, რაც ნიშნავს იმას, რომ სამართალი და ბიზნესპრაქტიკა იმგვარად განვითარდა, რომ გაუმკლავდა ყველა იმ პრობლემას, რასაც არაკაპიტალური საზოგადოებები აწყდებოდნენ.¹⁵ იურიდიულ ლიტერატურაში განსაკუთრებული მსჯელობის საგანია პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპის ეკონომიკური ეფექტი კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებზე.¹⁶ მიჩნეულია, რომ შეზღუდული პასუხისმგებლობა არ არის რისკების გამორიცხვის საშუალება, ის უზრუნველყოფს რისკების გადაადგილებას ინდივიდუალური ინვესტორისგან ნებაყოფლობით ან არანებაყოფლობით კრედიტორზე, რომლებიც ატარებენ რისკს კორპორაციის მარცხის დროს.¹⁷

2.2. შეზღუდული პასუხისმგებლობის დადებითი და უარყოფითი ეკონომიკური და სამართლებრივი დიქტომია

სამართლებრივი და ეკონომიკური ანალიზის საფუძველზე, შეზღუდული პასუხისმგებლობის პრინციპი ფართოდ გავრცელებული და მიღებული ფორმაა როგორც საერთო სამართლის, ასევე კონტინენტური ევროპის ქვეყნებში. თუმცა ყოველთვის არსებობდა მეცნიერთა ის წრე, რომელსაც მიაჩნდა, რომ აღნიშნული პრინციპის ზედმეტად თავისუფლად გამოყენება შეუძლიათ პატარა კორპორაციებს, რაც მომავალში არასასურველ შედეგს გამოიწვევს როგორც ბიზნესის მფლობელებისთვის, ისევე კრედიტორებისთვის. თუმცა მეორე ნაწილს მიაჩნია, რომ, პირიქით, უფრო მეტმა ინდივიდუალურმა მენარმემ და სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოებამ უნდა შეცვალოს ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა, რადგან შეზღუდული პასუხისმგებლობაზე წვდომის შემცირება დიდ დარტყმას მოუტანს ეკონომიკურ განვითარებას.¹⁸

განსხვავებით პოზნერის აზრისგან, ისტერბრუკი და ფიტჩელი მიიჩნევენ, რომ „როდესაც კორპორაცია წარუმატებელია, მაშინ რისკი „გადაყლაპულია“, ვიდრე გადაადგილებული, რადგან აქციონერი კარგავს თავის შემოფარგლულ ინვესტიციას კრედიტორის წინაშე.¹⁹ როგორც ზემოთ იყო ხსენებული, პოზნერის მითითებით, შეზღუდული პასუხისმგებლობის დროს რისკი გადადის კრედიტორზე და, მისივე აზრით, აქციონერის უფლება შეზღუდოს თავისი რისკი, ყოველთვის აისახება სხვის რისკზე, რაც თავისთავად არ ქმნის დიდ მორალურ საფრთხეს. აღნიშნული შედეგი შეზღუდული პასუხისმგებლობის გარეშეც დადგებოდა, როდესაც პარტნიორის პირადი ქონება ამოიწურებოდა და ამ რეჟიმშიც კრედიტორი რისკის მატარებელი იქნებოდა.²⁰

¹⁵ Posner R., *Economic Analysis of Law*, 8th ed., New York, 2011, 535-536.

¹⁶ ზუბიტაშვილი ნ., პარტნიორის პასუხისმგებლობა კორპორაციის ვალდებულებებისათვის საზოგადოების გადახდისუუნარობის დროს - გამონაკლისი შემთხვევები პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპიდან, თბ., 2016, 58.

¹⁷ Posner R., *Economic Analysis of Law*, 8th ed., New York, 2011, 536.

¹⁸ Freedman J., Limited liability: Large Company Theory and Small Firms, *The Modern Law Review*, Vol. 63, № 3, 2000, 327.

¹⁹ იქვე, 329.

²⁰ იქვე.

ამავდროულად, გასათვალისწინებელია, რომ დივერსიფიცირებული პორტფოლიოს შესაძლებლობა განაპირობებს კორპორაციების შეზღუდული პასუხისმგებლობის ბუნებამ. დივერსიფიცირებული პორტფელის ქონა ინვესტორისთვის უზრუნველყოფს ნაკლებ რისკს, განსხვავებით ქონების ერთ კორპორაციაში დაბანდებით, რადგან წარუმატებლობის შედეგად, ინვესტორი დაკარგავდა მთლიანად ჩადებულ ქონებას. ასევე, დივერსიფიცირებული პორტფოლიოს არსებობა ინვესტორს ინვესტორების მიერ სარისკო პროექტებში ქონების ინვესტირებას, მთლიანი ქონების რისკის ქვეშ მოქცევისგან თავის არიდებით.²¹ შეზღუდული პასუხისმგებლობის არსებობის გარეშე ინვესტორი ვერ გააკეთებდა გათვლილ დივერსიფიცირებულ ინვესტირებას, ვინაიდან კრედიტორების წინაშე პასუხისმგებელი იქნებოდა მთელი თავისი ქონებით.²²

აღნიშნულის გარდა, მონიტორინგის ხარჯების შემცირება წარმოადგენს უმთავრეს ეკონომიკურ გამართლებას, რაც განპირობებულია შეზღუდული პასუხისმგებლობით. შეუზღუდავი პასუხისმგებლობის პირობებში გადახდისუუნარო კორპორაციაში კრედიტორი მოთხოვნის უფლებას დააყენებდა ყველაზე მეტი პირადი ქონების მფლობელ ინვესტორთან, რა დროსაც მესაკუთრე იძულებული იქნებოდა, მმართველთა ყოველი ნაბიჯი გაეკონტროლებინა, რათა დაეცვა არა მარტო ინვესტიცია, არამედ მთელი თავისი ქონება.²³ აღნიშნული კი გამოიწვევდა მენეჯმენტის მონიტორინგის ხარჯების ზრდას და ხელს შეუშლიდა ინვესტიციების განხორციელებას. სხვა პარტნიორების, მენეჯერების მონიტორინგის ხარჯების შემცირებისა და ინვესტიციების დივერსიფიკაციის ხარჯზე შესაძლებელი ხდება კორპორაციის კაპიტალის გაზრდა, რაც დადებითად ისახება კორპორაციაზე.

აქედან გამომდინარე, პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპის ეკონომიკური ანალიზი ეფუძნება საწარმოს უნარს, გადააკისროს რისკები კრედიტორებს. ამ გაგებით, პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპი წარმოადგენს კორპორაციის რისკების დაზღვევის მექანიზმს, რომლის ღირებულებასაც იხდის კრედიტორი.²⁴

2.3. კორპორაციული საფარვლის გაჭოლვის არსი

2.3.1. კორპორაციული საფარვლის ზოგადი მიმოხილვა

განცალკევებული სამართალსუბიექტობისა და პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპების ერთობლიობის შედეგად მიღებული დაცვა უპირობო არ არის და რიგ შემთხვევებში, როდესაც ხდება მათი ბოროტად გამოყენება პარტნიორის მიერ, მოქმედებს აღნიშნული პრინციპების შეზღუდვის წესი; აშშ-ში გავრცელებული *Piercing the Corporate Veil* დოქტრინის სახელით, რომლის პირდაპირი თარგმანი არის „კორპორაციული ფარდის გაჭოლვა“, ხოლო გერმანიაში დამკვიდრებული ტერმინი – *Durchgriffshaftung*, სიტყვასიტყვით ნიშნავს შეღწევას, გამჭოლ პა-

²¹ Posner R., *Economic Analysis of Law*, 8th ed., New York, 2011, 535-536.

²² Orn P., *Piercing the Corporate Veil — A Law and Economics Analysis*, University of Lund, 2009, 13.

²³ იქვე, 12.

²⁴ Sommer J. H., *Subsidiary: Doctrine without a Cause?*, *Fordham Law Review*, Vol. 59, Issue 2, 1990, 230.

სუხისმგებლობას.²⁵ გამჭოლი პასუხისმგებლობა აშშ-ის სამოსამართლო სამართლის მიერ განვითარდა, რაც გულისხმობს, რომ პარტნიორს, მისი შეზღუდული პასუხისმგებლობის მიუხედავად, შეიძლება დაეკისროს ინდივიდუალური პასუხისმგებლობა კრედიტორების წინაშე წარმოშობილი ზიანისათვის.²⁶ აღსანიშნავია, რომ გამჭოლი პასუხისმგებლობის საკითხი, ძირითადად, ეხება მხოლოდ დახურული ტიპის კორპორაციებს და ნაკლებად – ღია საზოგადოებებს. ქართულ სამართალში თარგმანი „გამჭოლი პასუხისმგებლობა“, რაც მიიღწევა კორპორაციული საფარვლის გაჭოლვით, დამკვირდა 2009 წელს და მოიაზრებს სწორედ რომ *Piercing the Corporate Veil* დოქტრინას.²⁷

გამჭოლი პასუხისმგებლობის დოქტრინა აშშ-ში გამოყენებულია სასამართლოების მიერ, მიუხედავად იმისა, რომ შეზღუდული პასუხისმგებლობის გაუქმება კანონმდებლობით არ არის მონესრიგებული. ამ შემთხვევებში სამართლიანობის სასამართლოები გაჭოლავენ „ფიქციებს“ და „შენიღებებს“, განიხილავენ ქმედების შინაარსობრივ მხარეს და ბრმად არ მისდევენ კორპორაციულ ფორმას.²⁸ ერთ-ერთი ყველაზე ადრეული სასამართლო გადაწყვეტილება მიღებული იქნა *ბუს ბანსის წინააღმდეგ*²⁹ საქმეზე, სადაც მითითებული იყო, რომ კორპორაციული საფარველი გაჭოლვილი იქნებოდა იმ შემთხვევაში, თუ კორპორაციის დაარსება ემსახურებოდა კრედიტორების მოტყუებას და შეცდომაში შეყვანას. სასამართლოების უმრავლესობა გამჭოლ პასუხისმგებლობას იყენებს მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც პირადი ინტერესი და ქონება იმდენად ერთიანია, რომ შეუძლებელია კორპორაციის ინდივიდუალურობისა და აქციონერის გარჩევა ერთმანეთისგან.³⁰ აშშ-ში 1905 წლის საქმეზე: *ამერიკის შეერთებული შტატები მილვაუკის მაცივრების სატრანზიტო კომპანიის წინააღმდეგ*,³¹ აღინიშნა, რომ კორპორაციული ფორმა შესაძლებელია, უგულვებელყოფილ იყოს იმ შემთხვევებში, როდესაც ხსენებული ფორმა გამოყენებულია საჯარო წესრიგის, უსამართლობის, თაღლითობისა და დანაშაულის მიღწევის საშუალებად.³²

გერმანიაში „ძალაუფლებისა და პასუხისმგებლობის პარალელიზმის“ დოქტრინის მომხრეები, ფრაიბურგის ეკონომიკის სკოლის მიმდევრები, ამტკიცებდნენ, რომ ისინი, ვინც ძალაუფლებას ფლობდნენ ეკონომიკურ პროცესში, მათი ქმედებებისთვის უნდა დაეკისროთ პასუხის-

²⁵ ბურდული ი., სანესდებო კაპიტალი და მისი ფუნქციები, კრებულში თანამედროვე საკორპორაციო სამართლის თეორიული და პრაქტიკული საკითხები, *ელიზბარაშვილი ნ.* (რედ.), თბ., 2009, 236; ბურდული ი., სააქციო სამართლის საფუძვლები, I ტომი, თბ., 2010, 165.

²⁶ მაჭავარიანი ს., კორპორაციული ფგუფების მართვა გერმანიასა და ამერიკის შეერთებულ შტატებში და მართვის პრინციპების ინტეგრაცია ქართულ კერძო სამართალში, თბ., 2015, 150.

²⁷ ბურდული ი., სანესდებო კაპიტალი და მისი ფუნქციები, კრებულში თანამედროვე საკორპორაციო სამართლის თეორიული და პრაქტიკული საკითხები, *ელიზბარაშვილი ნ.* (რედ.), თბ., 2009, 236.

²⁸ *Bangor Punta Operations Inc. v. Bangor & Arrostook R. R. Co.*, 417 U.S. 703, 713 (1974), სტატიაში: *Schiessl M.*, The Liability of Corporations and Shareholders for the Capitalization and Obligations of Subsidiaries under German Law, *Northwestern Journal of International Law & Business*, Vol. 7, Issue 3, 1986, 481.

²⁹ *Booth v. Bunce*, 33 N.Y. 139 (1865).

³⁰ *Ezzo R. P.*, Corporations, Piercing the Corporate Veil, Stockholder Liability, *University of Miami Law Review*, № 122, 1957, 123.

³¹ *United States v. Milwaukee Refrigerator Transit Co.*, 142 F. 247, 255, C.C.E.D. Wis. (1905).

³² *Schiessl M.*, The Liability of Corporations and Shareholders for the Capitalization and Obligations of Subsidiaries under German Law, *Northwestern Journal of International Law & Business*, Vol. 7, Issue 3, 1986, 481.

მგებლობა, როგორც გამოსწორების საშუალება ასეთი ძალის ფლობისთვის. მიიჩნეოდა, რომ ამგვარი პასუხისმგებლობა განაპირობებდა ბაზარზე კაპიტალის უფრო ფრთხილ და პასუხისმგებლურ განაწილებას.³³

1966 წელს უზენაესმა სასამართლომ საქმეზე: *რექტორ*,³⁴ მიიღო გადაწყვეტილება და ადგინა, რომ სახეზე არ იყო შეზღუდული პასუხისმგებლობის ბოროტად გამოყენების ფაქტი და კანონი შესაძლებლობას იძლეოდა შეზღუდული პასუხისმგებლობისა და კორპორაციის მმართველობაზე ზეგავლენის თანაარსებობის. თუმცა დამატებითი გარემოებების არსებობა, რომელიც იწვევს კრედიტორის შეცდომაში შეყვანას პარტნიორის პასუხისმგებლობის ფარგლებსა და ფინანსურ სტატუსთან დაკავშირებით, სასამართლოს აძლევს საშუალებას, პასუხისმგებლობა დააკისროს შეზღუდული პასუხისმგებლობის პარტნიორსაც.³⁵ შესაბამისად, გამჭოლი პასუხისმგებლობის დაკისრებისთვის აუცილებელია ისეთი სპეციფიკური გარემოებების სახეზე არსებობა, როგორც არის კორპორაციის შექმნა, როგორც ფასადის, რომლის მიზანია ნამდვილი სურათის, კერძოდ, წარმომადგენლობის, თაღლითობის, უსამართლობის დამალვა, რა დროსაც აუცილებელია კორპორაციებისა და მისი პარტნიორების შეფასება, როგორც ერთი მთელის.³⁶

კორპორაციული საფარვლის გაჭოლვის ტრადიციული ფაბულისგან, სადაც პარტნიორი არის პასუხისმგებელი კორპორაციის, ხოლო დედა კორპორაცია – შვილი კომპანიის ქმედებებზე, განასხვავებენ „რევერსულ გაჭოლვას“, როდესაც პარტნიორის ვალდებულებებზე პასუხისმგებლობა ეკისრება კორპორაციას, ხოლო შვილი კორპორაციის ქმედებებზე – დედა კორპორაციას. მიუხედავად განსხვავებებისა, „რევერსული გაჭოლვა“ მოითხოვს მსგავსი წინაპირობების დაკმაყოფილებას, როგორც ტრადიციული გამჭოლი პასუხისმგებლობა.³⁷ პასუხისმგებლობის სუბიექტების მიხედვით, განასხვავებენ ვერტიკალურ და ჰორიზონტალურ გამჭოლ პასუხისმგებლობას. ვერტიკალური პასუხისმგებლობა გულისხმობს პარტნიორის, როგორც ინდივიდუალური, ისევე დედა კორპორაციის პასუხისმგებლობას; ჰორიზონტალური პასუხისმგებლობა კი ეხება კორპორაციის ვალდებულებებისათვის მასთან დაკავშირებული (აფილირებული) კორპორაციების პასუხისმგებლობას.³⁸

აქედან გამომდინარე, შეზღუდული პასუხისმგებლობისა და განცალკევებული სამართალ-სუბიექტობის პრინციპი არ არის აბსოლუტური კატეგორია. ის, ვინც აღნიშნული პრინციპებიდან გამომდინარე პრივილეგიებს პირადი ინტერესებისთვის გამოიყენებს, რაც იწვევს ეკონომიკური რისკის საზიანოდ სხვაზე გადანაწილებას, როგორც წესი, პასუხს აგებს ამ ქმედებისათვის. ამ-

³³ *Schiessl M.*, The Liability of Corporations and Shareholders for the Capitalization and Obligations of Subsidiaries under German Law, *Northwestern Journal of International Law & Business*, Vol. 7, Issue 3, 1986, 485.

³⁴ *Bundesgerichtshof, W. Ger.*, 45 BGHZ 204 (1966).

³⁵ 45 BGHZ 203, 208 (1966), სტატიაში: *Schiessl M.*, The Liability of Corporations and Shareholders for the Capitalization and Obligations of Subsidiaries under German Law, *Northwestern Journal of International Law & Business*, Vol. 7, Issue 3, 1986, 485.

³⁶ *DHN Ltd v Tower Hamlets* 1 WLR 852, Lord Denning MR14 (1976); *Adams v Cape Industries plc*, BCC 786, 822 (1990).

³⁷ *Allen N.*, Reverse Piercing of the Corporate Veil: A Straightforward Path to Justice, *St. John's Law Review*, Vol. 16, № 1, 2012, 26.

³⁸ *ზუბიტაშვილი ნ.*, პარტნიორის პასუხისმგებლობა კორპორაციის ვალდებულებებისათვის საზოგადოების გადახდისუუნარობის დროს - გამონაკლისი შემთხვევები პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპიდან, თბ., 2016, 21.

გვარი შემთხვევების დროს საპასუხო სამართლებრივ მექანიზმს წარმოადგენს გამჭოლი პასუხისმგებლობა, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ კორპორაციული საფარვლის გაჭოლვის თვითმიზანი შეზღუდული პასუხისმგებლობის შეზღუდვა კი არ არის, არამედ აუცილებელი საჭიროება საზოგადოების ინტერესების დასაცავად.³⁹

2.3.2. კრედიტორის სახეები

გამჭოლი პასუხისმგებლობის დოქტრინის ფარგლებში განასხვავებენ კორპორაციის ნებაყოფლობით (სახელშეკრულებით) და არანებაყოფლობით (დელიქტურ) კრედიტორებს შორის.⁴⁰ რიჩარდ პოზნერის აზრით, პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპი არ წარმოადგენს მომეტებული და გაუმართლებელი ფინანსური რისკის მატარებელს სახელშეკრულებით კრედიტორების მიმართ.⁴¹ ვინაიდან ნებაყოფლობით კრედიტორს, განსხვავებით არანებაყოფლობითი კრედიტორისგან, აქვს საშუალება, შეისწავლოს კორპორაცია, მისი ფინანსური მდგომარეობა მანამ, სანამ დადებს მასთან გარიგებას, თუ სახეზე არ არის თაღლითობა ან კრედიტორის შეცდომაში შეყვანის ფაქტები.⁴²

აღსანიშნავია, რომ გერმანიაში არ არის დაყოფა ნებაყოფლობით და არანებაყოფლობით კრედიტორებს შორის, როგორც ეს არის ამერიკულ იურისდიქციაში. სასამართლომ არ უნდა გაჭოლოს კორპორაციული საფარველი იმ შემთხვევებში, როდესაც სახელშეკრულებით კრედიტორმა იცის კორპორაციის ფინანსური მდგომარეობა და მაინც ნებაყოფლობით შედის კორპორაციასთან ურთიერთობაში.⁴³ დელიქტისმიერი კრედიტორების შემთხვევაში ყურადღება მიექცევა გამჭოლი პასუხისმგებლობის იმგვარ საფუძვლებს, რომლებიც გამოყენებული იქნება სახელშეკრულებით კრედიტორის შემთხვევაშიც.⁴⁴

3. გამჭოლი პასუხისმგებლობის საფუძვლები აშშ-სა და გერმანიის სამართლის დოქტრინაში

ეკონომიკურ და სამართლებრივ სისტემებში შეზღუდული პასუხისმგებლობის მნიშვნელოვანი როლიდან გამომდინარე, „მხარის ტვირთი“, რომელიც ითხოვს კორპორაციული საფარ-

³⁹ მახარობლიშვილი გ., კორპორაციის სამართალსუბიექტობით დიფერენცირებული ორი ელემენტი: შეზღუდული პასუხისმგებლობა (Limited Liability) და კორპორაციის საფარვლით (Entity Shielding) დაცულობა, საიუბილეო კრებული: გურამ ნაჭყებია - 75, თოდუა ნ. (რედ.), თბ., 2016, 439.

⁴⁰ ბურდული ი., სანესდებო კაპიტალი და მისი ფუნქციები, კრებულში თანამედროვე საკორპორაციო სამართლის თეორიული და პრაქტიკული საკითხები, ელიზბარაშვილი ნ. (რედ.), თბ., 2009, 257-259.

⁴¹ Posner R. A., The Rights of Creditors of Affiliated Corporations, The University of Chicago Law Review, Vol. 43, № 3, 1976, 503.

⁴² ბურდული ი., სანესდებო კაპიტალი და მისი ფუნქციები, კრებულში თანამედროვე საკორპორაციო სამართლის თეორიული და პრაქტიკული საკითხები, ელიზბარაშვილი ნ. (რედ.), თბ., 2009, 255-257.

⁴³ Altig C., Piercing the Corporate Veil in American and German Law — Liability of Individuals and Entities: A Comparative View, Tulsa Journal of Comparative and International Law, Vol. 2, Issue 2, 1995, 210.

⁴⁴ ბურდული ი., სანესდებო კაპიტალი და მისი ფუნქციები, კრებულში თანამედროვე საკორპორაციო სამართლის თეორიული და პრაქტიკული საკითხები, ელიზბარაშვილი ნ. (რედ.), თბ., 2009, 257-259.

ვლის გაჭოლვას, არის ძალიან მძიმე.⁴⁵ ამერიკულ სამოსამართლო სამართალში დამკვიდრებულია „გამჭოლი პასუხისმგებლობის“ დაკისრების გარკვეული წინაპირობები, როგორც არის: დომინირება და კონტროლი, რომელიც შეიძლება გამოხატული იყოს კორპორაციისა და პარტნიორის პირადი ქონების აღრევით, კორპორაციების მიერ ფორმალუბებისა და პროცედურული წესების დაუცველობით, ქვეკაპიტალიზაციით და სხვა.⁴⁶ გერმანიაშიც გამჭოლი პასუხისმგებლობის დოქტრინას გააჩნია მსგავსი საფუძვლები, კერძოდ, ქონებათა აღრევა, კორპორაციულ ფორმალუბათა დაუცველობა, არასათანადო კაპიტალიზაცია.⁴⁷

3.1. კონტროლი და დომინირება

დომინირება და კონტროლი ნიშნავს უფრო მეტს, ვიდრე ჩვეულებრივი ურთიერთობა, რომელიც არსებობს პარტნიორსა და კომპანიას შორის. დედა კორპორაციები და დომინანტი აქციონერები ყოველთვის აქტიურად არიან ჩართული კორპორაციის საქმიანობაში, რაც ნებადართულია და არ იწვევს პირადი პასუხისმგებლობის დადგომას. მისაღები ჩარევა ითვალისწინებს შვილობილი კორპორაციის მონიტორინგს, შვილობილი კორპორაციის ფინანსებისა და კაპიტალის მეთვალყურეობას, ზოგადი პოლიტიკისა და პროცედურების შესახებ აზრის გამოხატვას.⁴⁸

დომინირებისა და კონტროლის განსაზღვრის მექანიზმებს წარმოადგენს ინსტრუმენტალობისა და ალტერ ეგოს თეორიები.⁴⁹ გამჭოლი პასუხისმგებლობის გამოყენებისთვის სასამართლოებმა განავითარეს მრავალსაფეხურიანი მექანიზმები, მათ შორის, ინსტრუმენტალობის თეორიისთვის დამახასიათებელი სამსაფეხურიანი სტანდარტი,⁵⁰ ხოლო ალტერ ეგოს თეორიისთვის დამახასიათებელი – ორსაფეხურიანი სტანდარტი.

3.1.1. ალტერ ეგოს თეორია

ალტერ ეგოს თეორიის თანახმად, კორპორაციული საფარვლის გაჭოლვისთვის აუცილებელია ორი წინაპირობის ერთდროული არსებობა. პირველი: კორპორაციასა და მაკონტროლე-

⁴⁵ *Smith D. G., Piercing the Corporate Veil in Regulated Industries, George Mason Law & Economics Research Paper, № 8, 2008, 5.*

⁴⁶ *ჭანტურია ლ., პარტნიორის გამჭოლი პასუხისმგებლობა საზოგადოების საგადასახადო დარღვევისათვის (სამოსამართლო სამართლის სიახლე), საიუბილეო კრებული: გურამ ნაჭყებია - 75, თოდუა ნ. (რედ.), თბ., 2016, 414.*

⁴⁷ *ზუბიტაშვილი ნ., პარტნიორის პასუხისმგებლობა კორპორაციის ვალდებულებებისათვის საზოგადოების გადახდისუუნარობის დროს - გამონაკლისი შემთხვევები პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპიდან, თბ., 2016, 95.*

⁴⁸ *Smith D. G., Piercing the Corporate Veil in Regulated Industries, George Mason Law & Economics Research Paper, № 8, 2008, 7.*

⁴⁹ *ზუბიტაშვილი ნ., პარტნიორის პასუხისმგებლობა კორპორაციის ვალდებულებებისათვის საზოგადოების გადახდისუუნარობის დროს - გამონაკლისი შემთხვევები პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპიდან, თბ., 2016, 69.*

⁵⁰ იგულ. *Multi-prolonged, Bainbridge S. M., Abolishing LLC Veil Piercing, University of Illinois Law Review, Vol. 1, 2005, 87.*

ბელ პარტნიორს შორის საკუთრება და ინტერესი იმდენად არის ერთმანეთთან დაკავშირებული, რომ კორპორაციის დამოუკიდებელი სამართალსუბიექტობა შეუძლებელია არსებობდეს;⁵¹ მეორე: ამგვარ ფაქტებზე დაყრდნობით კორპორაციის შეფასება, განცალკევებული სამართალსუბიექტობის ზოგადი წესების გამოყენებით, გამოიწვევდა თალლითულ ქმედებასა და უსამართლო შედეგს.⁵²

თუმცა სასამართლოების უმრავლესობა გაჭოლვას არ ახორციელებს მხოლოდ ალტერნატიულ დოქტრინის საფუძველზე, თუ სახეზე არ არის თალლითური ქმედება, იმ ფაქტის მიუხედავად, რომ კორპორაციის დაარსება მიზნად ისახავდა პირადი პასუხისმგებლობის თავიდან არიდებას.⁵³ ამ დროს მოსარჩელემ უნდა დაამტკიცოს, რომ დედა კორპორაციის მიერ განხორციელებული დომინირება და კონტროლი იმდენად დიდია, რომ შვილობილ კორპორაციას არ გააჩნია დამოუკიდებელი იურიდიული მნიშვნელობა და სახეზე არის თალლითური ქმედებები, რაც კრედიტორის კორპორაციის იდენტობასთან დაკავშირებით შეცდომაში შეყვანას იწვევს.⁵⁴

3.1.2. ინსტრუმენტალობის თეორია

ნიუ-იორკის სააპელაციო სასამართლო იყო ერთ-ერთი პირველი, რომელმაც ჩამოაყალიბა ინსტრუმენტალობის ტესტი.⁵⁵ ინსტრუმენტალობის თეორიის ფარგლებში განსაზღვრულია სამნაწილიანი მიდგომა, რომელიც მოიცავს მოსარჩელის მხრიდან შემდეგი გარემოებების დამტკიცებას: 1) დაცვის მხარის მიერ კორპორაციის იმ დონეზე კონტროლი, რომელიც შეიცავს სრულ დომინირებას ფინანსებზე და ბიზნესის მართვაზე იმგვარად, რომ კორპორაციას აღარ აქვს განცალკევებული აზრი, სურვილი, შესაბამისად, არ არსებობს; 2) ამგვარი კონტროლი გამოყენებულია თალლითობის ან მოსარჩელის უფლებების დარღვევისთვის; 3) კონტროლი და მოსარჩელის უფლებების დარღვევა იყო ზიანის გამომწვევი მიზეზი.⁵⁶

აღსანიშნავია, რომ როდესაც შექმნილი კორპორაცია არის მხოლოდ სიცარიელის გარსი და ის არ შეიცავს ქონებას, სივრცეს ან დასაქმებულებს⁵⁷ და პარტნიორი აკონტროლებს, დომინირებს მის ფინანსებსა და მართვაზე,⁵⁸ რაც იწვევს კრედიტორისთვის ზიანის მიყენებას, მაშინ

⁵¹ ზუბიტაშვილი ნ., პარტნიორის პასუხისმგებლობა კორპორაციის ვალდებულებებისათვის საზოგადოების გადახდისუუნარობის დროს - გამონაკლისი შემთხვევები პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპიდან, თბ., 2016, 69.

⁵² *Figueria D.*, Comparative Aspects of Piercing the Corporate Veil in the United States and Latin America, *Duquesne Law Review*, Vol. 50, 2012, 728.

⁵³ *Ezzo R. P.*, Corporations, Piercing the Corporate Veil, Stockholder Liability, *University of Miami Law Review*, № 122, 1957, 122-123.

⁵⁴ *Smith D. G.*, Piercing the Corporate Veil in Regulated Industries, *George Mason Law & Economics Research Paper*, № 8, 2008, 7.

⁵⁵ საქმეში: *Lowendahl v. Baltimore & Ohio Railroad Co.*, 247 App. Div. 144, N.Y. App. Div. (1936). *Figueria D.*, Comparative Aspects of Piercing the Corporate Veil in the United States and Latin America, *Duquesne Law Review*, Vol. 50, 2012, 721.

⁵⁶ *Bainbridge S. M.*, Abolishing LLC Veil Piercing, *University Of Illinois Law Review*, Vol. 1, 2005, 88.

⁵⁷ *Shapoff v. Scull*, 222 Cal. App. 3d 1457, Cal. Ct. App. (1990).

⁵⁸ *Figueria D.*, Comparative Aspects of Piercing the Corporate Veil in the United States and Latin America, *Duquesne Law Review*, Vol. 50, 2012, 721.

შესაძლებელია, გამოყენებულ იქნეს გამჭოლი პასუხისმგებლობა. კონტროლი და დომინირება, რომელიც საერთოა ალტერ ეგოს და ინსტრუმენტალობის თეორიისთვის, ძირითადად, ვლინდება არასათანადო კაპიტალიზაციის, კორპორაციულ ფორმალობათა დარღვევისა და ქონებათა აღრევის სახით.

3.2. ქვეკაპიტალიზაცია

3.2.1. აშშ

აშშ-ში კანონით არ რეგულირდება მინიმალური კაპიტალის საკითხი, თუმცა ქვეკაპიტალიზაცია არ არის მიღებული ნორმა და მიიჩნევა, რომ არასაკმარისი კაპიტალიზაცია წარმოადგენს რეგულირების მიღმა პრობლემასაც. სასამართლოების მიერ დადგენილია, რომ კაპიტალი არ უნდა იყოს „არაადეკვატური“, „უხეშად არაადეკვატური“, „ნმინდა ნომინალური“.⁵⁹

კალიფორნიის შტატის სამოქალაქო პრაქტიკა ბიზნესის სასამართლო დავებში აყალიბებს დეტალურ გარემოებებს ქვეკაპიტალიზაციის წარმოშობისთვის.⁶⁰ პირველი ამგვარი გარემოება არის, როდესაც კორპორაცია ორგანიზებულია და აგრძელებს ბიზნესსაქმიანობას უმნიშვნელო კაპიტალით, რაც ნიშნავს იმას, რომ კორპორაციას არ აქვს საკმარისი აქტივები ვალეების დასაფარავად. მეორე, კორპორაცია დაკავებულია ბიზნესით, მაგრამ არ ფლობს საკმარის ფინანსურ რესურსს კრედიტორების დასაკმაყოფილებლად. მესამე, აქციონერებმა ბიზნესრისკის ქვეშ არ დააყენეს არადაგირავებული კაპიტალი, რაც გონივრულად საჭირო იქნებოდა მომავალი პასუხისმგებლობებისთვის.⁶¹ მეოთხე, კორპორაცია ფლობს ისეთ კაპიტალს, რომელიც უმნიშვნელოა და შეცდომაში შემყვანი იმ ბიზნესთან შედარებით, რასაც ახორციელებს და რა რისკსაც შეიცავს იგი. აღნიშნული შემთხვევები წარმოადგენს კორპორაციის, როგორც განცალკევებული სამართალსუბიექტობის, უარყოფის საფუძველს.⁶²

საქმეში: *მოზაილ ფოლადი კომპანია*,⁶³ სადაც აქციონერებს გააჩნდათ კრედიტორების ვალი, სასამართლომ უარყო კონცეფცია, რომ ინვესტორი ვალდებულია, მუდმივად შეავსოს კორპორაციის კაპიტალი იმგვარად, რომ უზრუნველყოს კორპორაციის არსებობა; ამავდროულად, მიუთითა, რომ კაპიტალიზაცია ადეკვატურადაა მიიჩნეული, როდესაც კეთილსინდისიერი აქციონერი კონკრეტული ბიზნესის შესახებ ზოგადი განათლებითა და მისი თანმდევი რისკების ცოდნით ადგენს გონივრულ კაპიტალიზაციას, კორპორაციის დაარსებისას არსებული ნებისმიერი სპეციფიკური გარემოების გათვალისწინებით. ამგვარი მიდგომა მნიშვნელოვანია, ვინაიდან ფოკუსირებას ახდენს შემქმნელ აქციონერებზე, რაც უზრუნველყოფს ქვეკაპიტალიზაცი-

⁵⁹ *Alting C., Piercing the Corporate Veil in American and German Law — Liability of Individuals and Entities: A Comparative View, Tulsa Journal of Comparative and International Law, Vol. 2, Issue 2, 1995, 202-203.*

⁶⁰ *Stubbs L., Undercapitalization as an Independent Ground for Shareholder Liability: The Case for Corporate Stakeholders, Dalhousie University Halifax, Nova Scotia, August, 2016, 79.*

⁶¹ იქვე.

⁶² "If the capital is illusory or trifling compared with the business to be done and the risks of loss", *Automotriz etc. De California v. Resnick*, 47 Cal.2d 792 (1957).

⁶³ *In re Mobile Steel Co.*, 563 F.2d 692, 5th Cir. (1977).

ის დადგენისთვის უფრო კონკრეტულ სტანდარტს.⁶⁴ აქედან გამომდინარე, მხოლოდ ქვეკაპიტალიზაციის ნიშნების ცალსახად არსებობა მაინც არ არის საკმარისი ალტერ ეგოს პასუხისმგებლობის დაკისრებისთვისა და კორპორაციული საფარვლის გაჭოლვისთვის.⁶⁵ თუმცა ქვეკაპიტალიზაციის მექანიზმის პარტნიორის მიერ გამოყენება მაშინ შეიძლება გახდეს გამჭოლი პასუხისმგებლობის საფუძველი, როდესაც ეს გამიზნული იქნება კორპორაციული ფორმის ბოროტად გამოყენებისთვის.⁶⁶

სასამართლომ საქმეზე: ტანზი ფაიბერგლას საცურაო აუზების ნინააღმდეგ,⁶⁷ ქვეკაპიტალიზაცია დაადგინა, ვინაიდან კორპორაციის კაპიტალს შეადგენდა 3 000 დოლარი, ხოლო წლიურ შემოსავალს — 200 000 დოლარი. ამავდროულად, ამ საქმეში სასამართლომ დაადგინა აქციონერების სრული კონტროლი კომპანიაზე და მათ მიერ კომპანიისთვის მიცემული ვალი შეფასდა, როგორც კაპიტალის შევსება და არა *bona fide* სესხი. ხოლო საქმეზე: საბინ თოუვინგ და სატრანსპორტო კომპანია მერიტ სანარმოს ნინააღმდეგ,⁶⁸ სასამართლომ უგულვებლყო შეზღუდული პასუხისმგებლობის პრინციპი, რადგან კომპანიამ, რომელიც უნდა ოპერირებულიყო საზღვაო გადაზიდვებში, საკუთარი კაპიტალი შეავსო 300 000 დოლარით, როდესაც აუცილებელი იყო 800 000 დოლარი, მიუხედავად იმისა, რომ ამგვარი რჩევა ჰქონდა მიღებული დირექტორისაგან, რომელსაც გააჩნდა სპეციალური ცოდნა ამგვარ ბიზნესში.⁶⁹

3.2.2. გერმანია

ზოგიერთ იურისდიქციაში ტრადიციულად მიჩნეულია, რომ მინიმალური სავალდებულო კანონისმიერ სანესდებო კაპიტალი უზრუნველყოფს კორპორაციის ქვეკაპიტალიზაციის შემთხვევათა შემცირებას და რისკის ნაკლებად გადასვლას კორპორაციიდან კრედიტორზე.⁷⁰

აშშ-ის იურისდიქციისგან განსხვავებით, გერმანული საკორპორაციო სამართალი მოითხოვს მინიმალურ სავალდებულო კანონისმიერ სანესდებო კაპიტალს, რომელიც გერმანული შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებისთვის წარმოადგენს 25 000 ევროს,⁷¹ გარდა გა-

⁶⁴ Gelb H., Piercing the Corporate Veil - The Undercapitalization Factor, Chicago-Kent Law Review, Vol. 59, Issue 1, 2013, 17.

⁶⁵ Gartner v. Snyder, 607 F.2d 582, 588, 2d Cir. (1979), სტატიაში: Bainbridge S. M., Abolishing LLC Veil Piercing, University Of Illinois Law Review, Vol. 1, 2005, 90.

⁶⁶ Smith D. G., Piercing the Corporate Veil in Regulated Industries, George Mason Law & Economics Research Paper, № 8, 2008, 10.

⁶⁷ Tanzi v. Fiberglass Swimming Pools Inc., 414 A.2d 484, 490, R.I. (1980).

⁶⁸ Sabine Towing & Transportation Co. v. Merit Ventures Inc., 575 F. Supp. 1442 E.D. Tex. (1983).

⁶⁹ Alting C., Piercing the Corporate Veil in American and German Law — Liability of Individuals and Entities: A Comparative View, Tulsa Journal of Comparative and International Law, Vol. 2, Issue 2, 1995, 204.

⁷⁰ Petroševićienė O., Effective Protection of Creditors' Interests in Private Companies: Obligatory Minimum Capital Rules versus Contractual and other Ex Post Mechanisms, Social Studies Research Journal, № 3(7), 2010, 214.

⁷¹ Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG), 20/04/1892. შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების შესახებ აქტის სექცია 5(1): „კომპანიის აქციათა კაპიტალი უნდა შეადგენდეს, მინიმუმ, ოცდახუთ ათას ევროს“ („The company's share capital must amount to no less than twenty-five thousand euros.“), აღნიშნულიდან გამონაკლისი წესი მოწესრიგებულია GmbHG, სექცია 5 (a), <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg/>, [30.09.2018].

მონაკლისი შემთხვევებისა. აღნიშნული კორპორაციული ფორმა ყველაზე მეტად არის გავრცელებული გერმანიაში. ეკონომისტთა შორის, ზოგადად, მიღებულია აზრი, რომ მინიმალური საწესდებო კაპიტალი, რომელიც ადეკვატური იქნება ყველა ბიზნესისთვის, ვერ დადგინდება. თუმცა მოქნილი საწესდებო კაპიტალი, ბიზნესის ზომისა და სხვა ფაქტორების გათვალისწინებით, არ არის კანონით დადგენილი. მიუხედავად ამისა, კორპორაციის პარტნიორები არ არიან უფლებამოსილნი მას შემდეგ, რაც დააკმაყოფილეს დადგენილი მინიმალური საწესდებო კაპიტალი, კრედიტორები დარჩენილი სხვა ფინანსური რისკების მატარებლნი გახადონ.⁷²

შესაბამისად, გერმანული სამართლის მიხედვით, კორპორაციის არასათანადო კაპიტალიზაცია სახეზეა, როდესაც არსებული კაპიტალი არ არის საკმარისი, რათა კორპორაციამ განახორციელოს მისი საქმიანობა იმგვარი დაფინანსების მეთოდების გათვალისწინებით, რომელიც შესაძლებლობას ვერ მისცემს მას, საკუთარი ქონებით დაფაროს კორპორაციის ვალები.⁷³

მინიმალური საწესდებო კაპიტალის არსებობის გამო, გერმანიაში ასხვაგვებენ ნომინალურ და მატერიალურ ქვეკაპიტალიზაციას.⁷⁴ ნომინალური ქვეკაპიტალიზაციის დროს აქციონერების მიერ დარღვეულია კანონით გათვალისწინებული მინიმალური კაპიტალის შევსება, ხოლო მატერიალური ქვეკაპიტალიზაცია სახეზეა, როდესაც პარტნიორებმა, გარდა კანონით გათვალისწინებული კაპიტალისა, შემდგომ არასაკმარისი ინვესტირება განახორციელეს კორპორაციაში. მატერიალური ქვეკაპიტალიზაციის შეფასებისთვის ფართოდ დამკვიდრებულია *ულმერის* ფორმულა. ფორმულის მიხედვით, მატერიალური ქვეკაპიტალიზაცია სახეზე გვაქვს, როდესაც კორპორაციის ფინანსური ინსტრუმენტი, მათ შორის, აქციონერების სესხები, არის არასაკმარისი ბიზნესთან მიმართებით.⁷⁵ თუმცა 2007 წლის 16 ივლისს გერმანიის ფედერალურმა უმაღლესმა სასამართლომ, *Trihotel*-ის საქმით, შეცვალა თავისი მიდგომა კორპორაციული საფარვლის გაჭოლვასთან მიმართებით, კერძოდ კი მაშინ, როდესაც ხდება კორპორაციის ქონების გადინება და კორპორაციის „ეკონომიკური მდგომარეობის განადგურება“. სასამართლომ განმარტა, რომ გამორიცხულია პატნიორის კორპორაციულ-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა და უარყო მატერიალური არასათანადო კაპიტალიზაციის შემთხვევაში შპს-ს პარტნიორის პასუხისმგებლობა კრედიტორების წინაშე. პასუხისმგებლობა შეიძლება დადგეს მხოლოდ თავად კორპორაციისთვის განზრახ ზიანის მიყენების გამო.⁷⁶

პარტნიორის პასუხისმგებლობის დაკისრებაზე სასამართლოს ახალი მიდგომა უზრუნველყოფს დელიქტის საფუძველზე კრედიტორის უფრო ადეკვატურ დაცვას.⁷⁷ შესაბამისად,

⁷² *Alting C.*, *Piercing the Corporate Veil in American and German Law — Liability of Individuals and Entities: A Comparative View*, *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, Vol. 2, Issue 2, 1995, 207.

⁷³ ბურდული ი., საწესდებო კაპიტალი და მისი ფუნქციები, კრებულში თანამედროვე საკორპორაციო სამართლის თეორიული და პრაქტიკული საკითხები, *ელიზბარაშვილი ნ.* (რედ.), თბ., 2009, 248.

⁷⁴ *Alting C.*, *Piercing the Corporate Veil in American and German Law — Liability of Individuals and Entities: A Comparative View*, *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, Vol. 2, Issue 2, 1995, 207.

⁷⁵ იქვე.

⁷⁶ *Knappke T. C.*, *No Liability of Shareholder for Material Undercapitalization of a GmbH*, *Newsletter Corporate Law*, October, 2008, 6.

⁷⁷ *Zhen Qu C., Ahl B.*, *Lowering the Corporate Veil in Germany: a Case Note on BGH 16 July 2007 (Trihotel)*, *Oxford University Comparative Law Forum* 4, 2008, <ouclf.iuscomp.org>, [30.09.2018].

კრედიტორის სასარგებლოდ შპს-ს პარტნიორის გამჭოლი პასუხისმგებლობა დგება მაშინ, როდესაც პარტნიორი ბოროტად იყენებს კორპორაციის განცალკევებულობის⁷⁸ პრივილეგიას და არღვევს ამ პრინციპს.⁷⁹

3.3. კორპორაციულ ფორმალობათა დაუცველობა

3.3.1. აშშ

კორპორაციულ ფორმალობათა დაუცველობა სახეზეა, როდესაც კორპორაცია დაარსებულია სამართლის ნორმების იგნორირებით.⁸⁰ აშშ-ში შეზღუდული პასუხისმგებლობა ასევე ეხება „კორპორაციის პრომოუტერებს“,⁸¹ რომლებიც აარსებენ კორპორაციას, მაგრამ ჯერ არ არიან მისი აქციონერები. ხსენებული ცნობილია დე ფაქტო კორპორაციის დოქტრინის სახელით, რომლის მიხედვით, პრომოუტერები პირადად ხდებიან პასუხისმგებლები ახლად ჩამოყალიბებული კორპორაციის ვალდებულებებისთვის, ვიდრე კორპორაცია სამართლებრივად სწორად დაარსდებოდა. თუმცა, ვინაიდან სამართლებრივად კორპორაცია ჯერ კიდევ არ არსებობს, ვერც კორპორაციული საფარველი იარსებებს, რომლის გაჭოლვაც განხორციელდება.⁸² პასუხისმგებლობა პრომოუტერებზე დაკისრებული იქნება სახელშეკრულებო სამართლის ზოგადი პრინციპებისა და უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებზე დაყრდნობით. გარდა ამისა, კორპორაციას ხელს არაფერ უშლის, რომ პრომოუტერების მიერ დე ფაქტო მდგომარეობაში განხორციელებული ქმედებები თავისად ჩაითვალოს.⁸³

კორპორაციის ფორმალობებზე განიხილება პარტნიორთა და დირექტორთა კრების ჩატარება, წილთა გამოშვება და გამოშვებისათვის დადგენილი წინაპირობების შესრულება, დირექტორთა და მენეჯერთა არჩევა, ხელმოწერილი კაპიტალის რეალურად და მართლზომიერად შევსების სისწორე, კორპორაციულ კრებათა საოქმო ჩანაწერების კანონიერება და მათთან მიმართებით ფორმალური პირობების დაცვა.⁸⁴ აშშ-ის უნიფიცირებული შეზღუდული პასუხის-

⁷⁸ Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG), 20/04/1892. შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების შესახებ კანონის სექცია 13(2): "The company assets alone shall serve to discharge the company's obligations vis-à-vis its creditors.", <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg/>, [30.09.2018].

⁷⁹ Görtz M., The Federal Court of Justice's Concept for Piercing the Corporate Veil due to Destruction of a German Limited Liability Company, Client Newsletter, № 9, 2007, 1.

⁸⁰ ბურდული ი., სანესდებო კაპიტალი და მისი ფუნქციები, კრებულში თანამედროვე საკორპორაციო სამართლის თეორიული და პრაქტიკული საკითხები, ელიზბარაშვილი ნ. (რედ.), თბ., 2009, 251.

⁸¹ „პიროვნება, რომელსაც გააჩნია ბიზნესგეგმა და დგამს პირველ ნაბიჯებს კორპორაციის დაარსებისთვის“, The Free Dictionary by Farlex, <<https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/promoter>>promoter, [30.09.2018].

⁸² Figueroa D., Comparative Aspects of Piercing the Corporate Veil in the United States and Latin America, Duquesne Law Review, Vol. 50, 2012, 743.

⁸³ იქვე.

⁸⁴ ბურდული ი., სანესდებო კაპიტალი და მისი ფუნქციები, კრებულში თანამედროვე საკორპორაციო სამართლის თეორიული და პრაქტიკული საკითხები, ელიზბარაშვილი ნ. (რედ.), თბ., 2009, 251.

მგებლობის საზოგადოების აქტის სექცია 303 (ბ) განსაზღვრავს, რომ „შეზღუდული პასუხისმგებლობის კომპანია, რომელიც არ ახორციელებს ჩვეულებრივ კორპორაციულ ფორმალობებს, რაც აუცილებელია კორპორაციის მართვისა და ბიზნესის წარმართვის დროს, არ იქნება საფუძველი იმისა, რომ კორპორაციის პარტნიორები ან მენეჯერები დაისაჯონ პირადი პასუხისმგებლობით უშუალოდ კორპორაციის პასუხისმგებლობისთვის.“⁸⁵ თუმცა აღსანიშნავია, რომ ამ ფორმალობების დარღვევა მხოლოდ იმ შემთხვევაში იქნება რელევანტური, როდესაც ინვესტორს არამართლზომიერ კონტროლსა და მანიპულაციას კორპორაციის პარტნიორის მიერ.⁸⁶

აქციონერის პასუხისმგებლობა ფორმალობათა დაუცველობის გამო დადგება, როდესაც ფორმალობათა დარღვევის გამო კრედიტორი შეცდომაში იყო შეყვანილი მოვალე კორპორაციის იდენტობასთან მიმართებით. კერძოდ, კრედიტორს სჯერა, რომ აქვს ურთიერთობა ერთ კომპანიასთან და ამ დროს სხვა კორპორაციაა რეალური მოვალე. საქმეზე: *მორგან ბროს ჰასკელ კორპორაციის წინააღმდეგ*, სასამართლომ მიიღო გადაწყვეტილება, გაეჭოლა კორპორაციული საფარველი, ვინაიდან ორი კორპორაცია შესაძლებელია, ვერ განირჩეს ერთმანეთისგან, როდესაც კრედიტორი უკავშირდება შვილობილ კომპანიას და კორესპონდენციაში პირდაპირ ერთვება დედა კორპორაცია, შესაბამისად, კრედიტორს ექმნება წარმოდგენა, რომ დედა კორპორაციასთან აქვს საქმე. ამდენად, ფორმალობათა დაუცველობამ გამოიწვია განცალკევებული სუბიექტად შვილობილი კომპანიის აღქმის შეუძლებლობა.⁸⁷ აქედან გამომდინარე, კორპორაციული ფორმალობების დაუცველობა თამაშობს ერთ-ერთ როლს ალტერ ეგოს დადგენის ნაწილში, ვინაიდან დაკავშირებულია კორპორაციის განცალკევებულ სუბიექტობასთან.

3.3.2. გერმანია

გერმანიაში, მსგავსად აშშ-ისა, სასამართლომ შესაძლებელია, გაეჭოლოს კორპორაციული საფარველი, თუ აქციონერი და კორპორაცია არ იცავს კორპორაციულ ფორმალობებს, რაც ინვესტორს კორპორაციის იდენტობის არასწორ შეფასებას კრედიტორის მხრიდან.⁸⁸ ნიურნბერგის რეგიონალურ უმაღლეს სასამართლოს და გერმანიის ფედერალურ უმაღლეს სასამართლოს გამჭოლი პასუხისმგებლობის აღნიშნულ საფუძველთან ერთგვაროვანი მიდგომა არ აქვთ. პირველი მიიჩნევს, რომ, თუ კორპორაციისა და პარტნიორის ერთმანეთისგან გარჩევა ვერ ხდება პარტნიორის მიერ ფორმალობათა დაუცველობის გამო, მაშინ კრედიტორის მოთხოვნა უნდა დაკმაყოფილდეს მიუხედავად იმისა, რომ მისი შეცდომაში შეყვანა არ იყო გამიზნული. ხოლო უკანასკნელი მიიჩნევს, რომ აუცილებელია იმ გარემოების დადასტურება, რომ კრედიტორი არ იყო შეცდომაში შეყვანილი.⁸⁹

⁸⁵ Sec. 303 (b), Uniform Limited Liability Company Act, 12/07/1995.

⁸⁶ *Smith D. G.*, Piercing the Corporate Veil in Regulated Industries, George Mason Law & Economics Research Paper, № 8, 2008, 8.

⁸⁷ *Alting C.*, Piercing the Corporate Veil in American and German Law — Liability of Individuals and Entities: A Comparative View, Tulsa Journal of Comparative and International Law, Vol. 2, Issue 2, 1995, 214.

⁸⁸ იქვე.

⁸⁹ იქვე, 214-217.

კომენტატორები ტერმინით *Sphaerenvermischung* აღწერენ შემთხვევას, როდესაც კორპორაციის იდენტობა არის გაურკვეველი, რაც ზემოთ ხსენებულ სასამართლო დავებში გამოწვეული იყო ფორმალობათა დაუცველობის გამო.⁹⁰ აღსანიშნავია, რომ, ძირითადად ცალკე ფორმალობათა დაუცველობა კი არ არის კორპორაციული საფარვლის გაჭოლვის საფუძველი, არამედ - ფორმალობათა დაუცველობა, რომელიც უფრო მძიმე არასასურველ შედეგს იწვევს ერთიანობაში — ხდება შეზღუდული პასუხისმგებლობის უგულებელყოფის საფუძველი.⁹¹

3.4. კორპორაციის ქონებისა და პარტნიორის ქონების აღრევა

3.4.1. აშშ

ვიქს კერის წინააღმდეგ საქმეზე აშშ-ის სასამართლომ დაადგინა: „თუ აქციონერმა დაარღვია კორპორაციული ფორმალობა და კორპორაციას იყენებდა, როგორც არსს თავისი პირადი ბიზნეს-მოგებისთვის, სასამართლოსაც მსგავსად შეუძლია უგულებელყოს კორპორაციული დანესებულება უსამართლო შედეგის დადგომის აცილებისთვის.“⁹² აღსანიშნავია, რომ ქონების აღრევა, ხშირად, არის დაკავშირებული ქონების ტრანსფერთან, თუმცა მისგან განსხვავებით, გულისხმობს დამოუკიდებელი სამართალსუბიექტობის ბოროტად გამოყენებას. ამგვარი სურათი სახეზეა, როდესაც ვერ დგინდება, ვის ეკუთვნის კონკრეტული ქონება. კორპორაციის უუნარობა, დაიცვას თავისი ქონებრივი განცალკევებულობის პრინციპი, იწვევს სამართლებრივი დამოუკიდებლობის დაკარგვას, რის შედეგადაც, კორპორაცია და პარტნიორი განიხილებიან ერთ სუბიექტად.⁹³

გამჭოლი პასუხისმგებლობისთვის აუცილებელია კორპორაციული აღრიცხვის, ჩანაწერების ან ანგარიშების აღრევა, რაც ქმნის შთაბეჭდილებას, რომ კორპორაცია და პარტნიორი ერთიანობას წარმოადგენს. თუ არის შექმნილი წარმოდგენა, რომ ქონება ეკუთვნის კორპორაციას, თუმცა ფაქტობრივად არის პარტნიორის, გაკოტრების პროცესში აღნიშნული ქონება შეფასდება, როგორც კორპორაციის საკუთრება.⁹⁴ სასამართლომ საქმეზე: *კაიზერ*, სწორედ ამ პრინციპით მიიღო გადაწყვეტილება.⁹⁵

საქმეზე: *პენიკ ფრანკ ი. ბეისელის წინააღმდეგ*,⁹⁶ სასამართლომ უარი განაცხადა გამჭოლი პასუხისმგებლობის გამოყენებაზე, რადგან დაადგინა, რომ დედა-შვილის კომპანია ცალკე

⁹⁰ იქვე, 215.

⁹¹ *McGaughey R. J.*, Disregarding the Corporate/LLC Veil: The Most Litigated Issue in Corporate Law, Portland, 2007, 5-6.

⁹² *Weeks v. Kerr*, 486 NE2d 10, 12, Ind App (1985), *McGaughey R. J.*, Disregarding the Corporate/LLC Veil: The Most Litigated Issue in Corporate Law, Portland, 2007, 3.

⁹³ *ზუბიტაშვილი ნ.*, პარტნიორის პასუხისმგებლობა კორპორაციის ვალდებულებებისათვის საზოგადოების გადახდისუუნარობის დროს - გამონაკლისი შემთხვევები პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპიდან, თბ., 2016, 145.

⁹⁴ *Altig C.*, Piercing the Corporate Veil in American and German Law — Liability of Individuals and Entities: A Comparative View, *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, Vol. 2, Issue 2, 1995, 211.

⁹⁵ *In re Kaiser*, 791 F.2d 73, 7th Cir. (1986).

⁹⁶ *In Penick v. Frank E. Basil Inc*, 579 F. Supp. 160, D.C. (1984).

ანარმოებდა ფინანსურ აღრიცხვას, სახეზე არ იყო ქონების აღრევა და ტრანსაქციები კორპორაციებს შორის ხორციელდებოდა „მკლავის სიგრძეზე“. ⁹⁷ მსგავსად, საქმეზე: *ამსტედ ინდუსტრია პოლაკ ინდუსტრიის წინააღმდეგ*, ⁹⁸ სადაც ორ კორპორაციას ჰყავდა საერთო აქციონერი, მისამართი, ტელეფონი, ოფისი და მმართველი მენეჯმენტი, თუმცა ცალკე ანარმოებდნენ ფინანსურ აღრიცხვას და ცალ-ცალკე ანგარიშებს ფლობდნენ, სასამართლომ კორპორაციული საფარველი არ გაჭოლა. ⁹⁹

მოსარჩელემ, ასევე, უნდა აჩვენოს თაღლითობის და უსამართლობის ელემენტი, ვინაიდან ცალკე ქონების აღრევის ფაქტი არ არის საკმარისი კორპორაციული საფარვლის გაჭოლისთვის. მაგალითად, საქმეზე: *პალმერ ტრეიდიנגი*, ¹⁰⁰ სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოსარჩელემ ვერ დაამტკიცა ინსტრუმენტალობის პრინციპის მესამე საფეხური, კერძოდ – კაუზალობა, რაც ითვალისწინებს, რომ კრედიტორის ზიანი უნდა დადგეს დამცველი მხარის ქმედებით. ამავდროულად, აღსანიშნავია, რომ მოსარჩელემ სარჩელი შეიტანა არა დედა, არამედ სხვა დაკავშირებული შვილობილი კომპანიის წინააღმდეგ, რაც ყოველთვის არ არის წამგებიანი, როდესაც ტრანსაქციები ხდება შვილობილ კომპანიებს შორის და არა დედა კორპორაციის მიერ დომინირების საფუძველზე. ¹⁰¹

3.4.2. გერმანია

გერმანიის ფედერალუმა უმაღლესმა სასამართლომ თავის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში ¹⁰² ახსენა, რომ საწარმოს შეზღუდული პასუხისმგებლობა შესაძლებელია უგულებელყოფილ იყოს კორპორაციისა და პარტნიორის პირადი ქონების აღრევის გამო.

კურლაუს უმაღლესმა რეგიონალურმა სასამართლომ უარყო კორპორაციის შეზღუდული პასუხისმგებლობა, ვინაიდან კორპორაციის ერთადერთ პარტნიორს თავისი პირადი ქონება, მათ შორის, სესხი და რამდენიმე სახლი, გამოცხადებული ჰქონდა კორპორაციის საკუთრებად, რომელიც, რეალურად, გაკოტრებული იყო. სასამართლომ დაადგინა, რომ პარტნიორმა ვერ მოახერხა ორი ქონების განცალკევება და, შესაბამისად, ვერ დაიმტკიცებდა მის პირად ქონებას. შედეგად, სასამართლომ პარტნიორი და კორპორაცია ერთ მთლიანობად შეაფასა. გერმანიაში, მსგავსად აშშ-ისა, გაჭოლვის საფუძველი სახეზეა, თუ კორპორაციის ფინანსური აღრიცხვა და ჩანაწერები იმდენად უზუსტოა, რომ შეუძლებელია კორპორაციის და პარტნიორის ქონების ერთმანეთისგან გარჩევა. ასევე, ქონება, რომლის მესაკუთრე ვერ დადგინდა, ვერ გახ-

⁹⁷ *Alting C., Piercing the Corporate Veil in American and German Law — Liability of Individuals and Entities: A Comparative View, Tulsa Journal of Comparative and International Law, Vol. 2, Issue 2, 1995, 211.*

⁹⁸ *Amsted Industries Inc. v. Pollak Industries Inc.* 382 N.E.2d 393, Ill. App. Ct. (1978).

⁹⁹ *Alting C., Piercing the Corporate Veil in American and German Law — Liability of Individuals and Entities: A Comparative View, Tulsa Journal of Comparative and International Law, Vol. 2, Issue 2, 1995, 211.*

¹⁰⁰ *In re Palmer Trading Inc.*, 695 F.2d 1012, 7th Cir. (1983).

¹⁰¹ *Alting C., Piercing the Corporate Veil in American and German Law — Liability of Individuals and Entities: A Comparative View, Tulsa Journal of Comparative and International Law, Vol. 2, Issue 2, 1995, 212-213.*

¹⁰² BGH, 22 BGHZ 226, (1956).

დება გაფართოებული პასუხისმგებლობის ნაწილი და პარტნიორი მაინც ვერ განაცხადებს მოთხოვნას მასზე.¹⁰³

გერმანიაში პარტნიორის გამჭოლი პასუხისმგებლობა არ დგება, როდესაც პარტნიორი იღებს ქონებას, რომელიც ეკუთვნის კორპორაციას. ამგვარ სიტუაციაში კორპორაციას აქვს მოთხოვნის უფლება პარტნიორის მიმართ ქონების დაბრუნების თაობაზე, რამაც კორპორაციის ვალდებულებებთან შედარებით გამოიწვია კორპორაციის ქონების კაპიტალის არაადეკვატური შემცირება.¹⁰⁴

4. სპეციალური მონესრიგება

აშშ-სა და გერმანიაში გამჭოლი პასუხისმგებლობა, ამავდროულად, მონესრიგებულია ნორმატიულ დონეზე. აშშ-ში ამგვარი მონესრიგება ასახულია ყოვლისმომცველი ეკოლოგიური ზიანის, კომპენსაციისა და პასუხისმგებლობის აქტი (შემდგომში მოხსენიებული, როგორც CERCLA), ხოლო გერმანიაში სააქციო საზოგადოებათა აქტი ანესრიგებს დაკავშირებულ კომპანიებს საკონცერნო სამართლით, ზოგიერთ შემთხვევაში კი იყენებს გერმანიის სამოქალაქო სამართალში არსებულ დელიქტური პასუხისმგებლობის ზოგად პრინციპებს.¹⁰⁵

4.1. აშშ

4.1.1. CERCLA – ყოვლისმომცველი ეკოლოგიური ზიანის, კომპენსაციისა და პასუხისმგებლობის აქტი

CERCLA, ასევე ცნობილი, როგორც *Superfund*, ძალაში შევიდა 1980 წელს, რათა შექმნილიყო ფედერალური მონესრიგება ისეთი პრობლემებისთვის, როგორც არის გარემოში მავნე ნივთიერებების არსებობა. სასამართლოების უმრავლესობა თანხმდება, რომ კანონის ორი მთვარი მიზანია მავნე ნივთიერებების მიერ დაზიანებული ადგილის აღდგენა და ზიანის მიმყენებელი მხარის მიერ ხარჯების ანაზღაურება.¹⁰⁶ CERCLA განსაზღვრავს პიროვნების დეფინიციას, რომელიც მოიცავს ნებისმიერ კორპორაციასა და ინდივიდს, თუმცა არ აკეთებს სპეციალურ ჩანაწერს დედა კორპორაციის ან აქციონერის პირადი პასუხისმგებლობის შესახებ.¹⁰⁷

¹⁰³ *Alting C., Piercing the Corporate Veil in American and German Law – Liability of Individuals and Entities: A Comparative View, Tulsa Journal of Comparative and International Law, Vol. 2, Issue 2, 1995, 215.*

¹⁰⁴ შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების კანონის, სექცია 30-31 (1), Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG), 20/04/1892.

¹⁰⁵ „ანალოგიური ვალდებულება ეკისრება იმ პირს, რომელიც არღვევს სხვა პირის ინტერესების დაცვისაკენ მიმართულ კანონს; თუ, კანონის შინაარსის თანახმად, მისი დარღვევა შესაძლებელია ასევე ბრალის გარეშე, მაშინ ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება დგება მხოლოდ ბრალის არსებობისას“, § 823 (II), Bürgerliches Gesetzbuch Deutschlands, 01/11/1937.

¹⁰⁶ *Klass A. B., CERCLA, State Law, and Federalism in the 21st Century, Southwestern Law Review, Vol. 41, 2012, 682.*

¹⁰⁷ *Bakst D. S., Piercing the Corporate Veil for Environmental Torts in the United States and the European Union: The Case for the Proposed Civil Liability Directive, Boston College International and Comparative Law Review, Vol. 19, Art. 4, 1996, 335.*

საქმით: ამერიკის შეერთებული შტატები ბესტფუდის წინააღმდეგ,¹⁰⁸ ჩამოყალიბდა სტანდარტი, რომლის მიხედვით კორპორაციებისა და მათი აქციონერის პასუხისმგებლობა დგინდება. სასამართლომ განსაზღვრა, რომ CERCLA-ს მე-10 პარაგრაფის (a) ქვეპუნქტის მიხედვით, პარტნიორი პირდაპირ არის პასუხისმგებელი, თუ ის ჩარეულია კორპორაციის მართვაში მავნე ნივთიერებებთან დაკავშირებით ან პასუხისმგებელია არაპირდაპირ ტრადიციული გამჭოლი პასუხისმგებლობის დოქტრინის მიხედვით.¹⁰⁹ კორპორაციული საფარველი შესაძლებელია იყოს გაჭოლვილი, თუ კორპორაციული ფორმის გამოყენება მიმართულია არასამართლებრივი მიზნის მისაღწევად.¹¹⁰

4.2. გერმანია

4.2.1. დელიქტური პასუხისმგებლობა

გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 826-ე პარაგრაფი¹¹¹ საუბრობს დელიქტურ პასუხისმგებლობაზე, როდესაც ეკონომიკური თუ იურიდიული წესის დარღვევით განზრახ ხდება ზიანის მიყენება, რაც მორალურ სტანდარტებს ეწინააღმდეგება. ხოლო გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 823-ე პარაგრაფის (II) ნაწილის¹¹² მიხედვით, დელიქტი გამოიყენება მაშინ, როდესაც კერძო ან საჯარო წესი – ე. წ. *Schutzgesetz*, რომელიც იცავს პირებს გარკვეული ზიანისგან, დარღვეულია. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 826-ე პარაგრაფის გამოყენებისთვის აუცილებელია პარტნიორის განზრახვის ჩვენება.¹¹³ სასამართლოები, ჩვეულებრივ, არ ითხოვენ მტკიცებულებას, რომ აქციონერები რეალურად ცდილობდნენ კრედიტორებისთვის ზიანის მიყენებას, მათ ამგვარი დასკვნა გამოაქვთ წარდგენილი ობიექტური ფაქტებიდან.¹¹⁴

გერმანიის საიმპერატორო სასამართლომ დაადგინა, რომ პარტნიორებს დელიქტისმიერი პასუხისმგებლობა ეკისრებათ, როდესაც კორპორაციის კაპიტალის სათანადოდ შეუფასებლობა, ბიზნესის საქმიანობიდან გამომდინარე, წარმოადგენდა განზრახ ნაბიჯს, რათა კრედიტორები კორპორაციის გაკოტრებისას დაუცველნი ყოფილიყვნენ.¹¹⁵ გერმანიის ფედერალურმა უმაღ-

¹⁰⁸ *United States v. Bestfoods*, 524 U.S. 51, 52 (1998).

¹⁰⁹ *De Blasi M.*, Liability of Parent Corporations, Officers, Directors, and Successors: When Can CERCLA Liability Extend Beyond the Company?, *Arizona State Law Journal*, № 46:0481, 2014, 481.

¹¹⁰ *United States v. Bestfoods*, 524 U.S. 51, 52 (1998).

¹¹¹ „პირი, რომელიც ზნეობის ნორმების წინააღმდეგოდ განზრახ აყენებს ზიანს სხვა პირს, ვალდებულია, ამ უკანასკნელს აუნაზღაუროს მიყენებული ზიანი.“, §826, *Bürgerliches Gesetzbuch Deutschlands*, 01/01/1900.

¹¹² „ანალოგიური ვალდებულება ეკისრება იმ პირს, რომელიც არღვევს სხვა პირის ინტერესების დაცვისაკენ მიმართულ კანონს; თუ კანონის შინაარსის თანახმად, მისი დარღვევა შესაძლებელია ასევე ბრალის გარეშეც, მაშინ ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება დგება მხოლოდ ბრალის არსებობისას“, §823 (II), *Bürgerliches Gesetzbuch Deutschlands*, 01/01/1900.

¹¹³ *Vandekerckhove K.*, Piercing the Corporate Veil: A Transnational Approach, *Catholic University of Leuven Legal Faculty*, 2007, 115.

¹¹⁴ *Bundesgerichtshof*, ZIP 694, (1992); *Bundesgerichtshof*, AG, 244, 1989.

¹¹⁵ *Schiessl M.*, The Liability of Corporations and Shareholders for the Capitalization and Obligations of Subsidiaries under German Law, *Northwestern Journal of International Law & Business*, Vol. 7, Issue 3, 1986, 492.

ლესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 826-ე პარაგრაფი ირღვევა მაშინ, როდესაც სიცოცხლისუუნარო დახურული კორპორაციის პარტნიორი მაინც აგრძელებს კორპორაციის მეშვეობით ბიზნესოპერაციების განხორციელებას, მიუხედავად იმისა, რომ მას გაცნობიერებული აქვს ვალდებულებების დაკმაყოფილების შეუძლებლობა.¹¹⁶ პარტნიორები, ასევე, არიან პასუხისმგებლები, თუ გადადებენ გაკოტრების შესახებ განცხადების შეტანას, რათა, კორპორაციის მდგომარეობის მიუხედავად, პირადი სარგებლის მისაღებად კორპორაციის ფონდი კრედიტორების ხარჯზე გაზარდონ.¹¹⁷

4.2.2. *Culpa in Contrahendo*

გერმანული სასამართლოები დედა კორპორაციებს პასუხისმგებლობას ასევე აკისრებენ *Culpa in Contrahendo*-ს საფუძველზე. აღნიშნული დოქტრინის ფარგლებში დედა კორპორაციას ეკისრება პასუხისმგებლობა, როდესაც არსობრივად არის ჩართული შვილობილი კორპორაციის ხელშეკრულების გაფორმებისას, რაც ხელშემკვერელ მხარეს მცდარ წარმოდგენებს უქმნის ან მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს პროცესზე თავისი ინტერესების გათვალისწინებით.¹¹⁸

Culpa in Contrahendo-ს ერთ-ერთ კატეგორიას წარმოადგენს აგენტის პასუხისმგებლობა. ამ დროს აგენტს, რომელიც მოქმედებს ერთ-ერთი მხარის წარმომადგენლად მოლაპარაკებისას, შესაძლებელია დაეკისროს პასუხისმგებლობა, თუ მისი ინტერესი ხელშეკრულების გაფორმების დროს დიდია ან მეორე მხარე დიდ ნდობას ავლენს მის მიმართ. განსხვავებით აშშ-ში არსებული აგენტის დოქტრინისა, გერმანიაში დედა კორპორაცია მიიჩნევა შვილობილი კორპორაციის აგენტად.

რამდენიმე გადაწყვეტილებაში გერმანიის ფედერალურმა სასამართლომ დაადგინა, რომ კორპორაციის პარტნიორმა, თუ ის ჩართულია ხელშეკრულების მოლაპარაკების პროცესში და იცის კორპორაციის კრიტიკული ფინანსური მდგომარეობის შესახებ, უნდა შეატყობინოს მეორე მხარეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, კრედიტორს გაკოტრების შემთხვევაში შეუძლია მას წაუყენოს თავისი მოთხოვნა.¹¹⁹ კომენტატორები ამგვარ გადაწყვეტილებებს ემხრობიან, თუ ისინი ემყარება კრედიტორის განსაკუთრებული ნდობის ფაქტს პარტნიორის მიმართ. თუმცა, თუ პარტნიორს სწამს თავისი ბიზნესგადაწყვეტილების, მაშინ ამ შემთხვევაში მისთვის პირადი პასუხისმგებლობის დაკისრება *Culpa in Contrahendo* დოქტრინის საფუძველზე, სცილდება აღნიშნული დოქტრინის ფარგლებსაც. სწორედ ამიტომ, გერმანიის ფედერალურმა უმაღლესმა სასა-

¹¹⁶ Bundesgerichtshof, W. Ger., WM 460, 462 (1957); Bundesgerichtshof, W. Ger., NJW 2104 (1978), სტატიკაში: *Schiessl M.*, The Liability of Corporations and Shareholders for the Capitalization and Obligations of Subsidiaries under German Law, *Northwestern Journal of International Law & Business*, Vol. 7, Issue 3, 1986, 492.

¹¹⁷ იქვე.

¹¹⁸ *Vandekerckhove K.*, Piercing the Corporate Veil: A Transnational Approach, *Catholic University of Leuven Legal Faculty*, 2007, 383.

¹¹⁹ Bundesgerichtshof, W. Ger., 1984 NJW 2284 (1984), სტატიკაში: *Schiessl M.*, The Liability of Corporations and Shareholders for the Capitalization and Obligations of Subsidiaries under German Law, *Northwestern Journal of International Law & Business*, Vol. 7, Issue 3, 1986, 495.

მართლომ განმარტა, რომ პირდაპირი ბიზნესინტერესი ნიშნავს პარტნიორის მიერ კორპორაციის მართვას იმგვარად, როგორც ის მართავდა თავის პირად ქონებას.¹²⁰

4.2.3. საკონცერნო სამართალი

ნამდვილი კოდიფიკაცია დაკავშირებული საწარმოების სამართლის შესახებ¹²¹ განხორციელდა 1965 წელს საკონცერნო სამართლის სახელით (*Konzernrecht*). საკონცერნო სამართალი, სხვა საკითხებთან ერთად, არეგულირებს დაკავშირებული საწარმოების პასუხისმგებლობის საკითხს კრედიტორების წინაშე. სააქციო საზოგადოების კანონის მე-3 წიგნი შეიცავს წესებს კორპორაციათა ჯგუფის ინტერესთა კონფლიქტის შესახებ, რომელიც, გერმანელი კანონმდებლის აზრით, საჭიროებს სპეციალურ მონესრიგებას. კონცერნი იქმნება, როდესაც, ერთი მხრივ, სახეზეა მაკონტროლებელი და, მეორე მხრივ, ერთი ან მეტი კონტროლირებადი კომპანია. ბალანსი ირღვევა, თუ მაჟორიტარ პარტნიორს აქვს ინტერესი ერთ ან ორ კორპორაციაში და არსებობს რისკი, რომ დამოკიდებული კორპორაცია ექცევა სხვა კორპორაციის ზეგავლენის ქვეშ.¹²²

კონტროლი გამოიხატება წილთა უმრავლესობის საკუთრებით. მაჟორიტარი პარტნიორის არარსებობისას, კონტროლად ითვლება შემთხვევა, როდესაც უმცირესობა ახორციელებს პირდაპირ ზეგავლენას ხელშეკრულების ან სამეთვალყურეო საბჭოში მნიშვნელოვანი წარმომადგენლობის საფუძველზე.¹²³

4.2.3.1. სახელშეკრულებო კონცერნი

სახელშეკრულებო კონცერნის (*Vertragskonzern*) დროს კორპორაციები ირჩევენ ხელშეკრულებას ჯგუფში არსებული სამართლის სპეციალური რეჟიმის გათვალისწინებით. ხელშეკრულების მრავალი ფორმა არსებობს. სხვადასხვა ხელშეკრულება განსაზღვრავს სხვადასხვა ხარისხის ეკონომიკურ და სამართლებრივ დამოკიდებულებას და, შესაბამისად, თან სდევს განსხვავებული სამართლებრივი შედეგები.¹²⁴ დომინირების ხელშეკრულების (*Beherrschungsvertrag*) საფუძველზე შვილობილი კორპორაცია ადასტურებს, რომ მისი მართვა განხორციელდება დედა კორპორაციის მიერ. შესაბამისად, მაკონტროლებელ პარტნიორს აქვს უფლება, მართოს შვილობილი კომპანია იმგვარად, რომ გაითვალისწინოს დედა და სხვა დაკავშირებული კორპო-

¹²⁰ Bundesgerichtshof, W. Ger., 1985 WM 1526, 1528 (1985), სტატიის ავტორი: *Schiessl M.*, The Liability of Corporations and Shareholders for the Capitalization and Obligations of Subsidiaries under German Law, *Northwestern Journal of International Law & Business*, Vol. 7, Issue 3, 1986, 495.

¹²¹ აღნიშნული ქვეთავი ეხება ღია საზოგადოებებს, გარდა კვალიფიციური დე ფაქტო კონცერნის ნაწილისა.

¹²² *Vandekerckhove K.*, Piercing the Corporate Veil: A Transnational Approach, *Catholic University Of Leuven Legal Faculty*, 2007, 36.

¹²³ *ზუბიტაშვილი ნ.*, პარტნიორის პასუხისმგებლობა კორპორაციის ვალდებულებებისათვის საზოგადოების გადახდისუნარობის დროს - გამონაკლისი შემთხვევები პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპიდან, თბ., 2016, 97.

¹²⁴ *Vandekerckhove K.*, Piercing the Corporate Veil, *European Company Law*, Vol. 4, Issue 5, 2007, 192.

რაციის ინტერესები, მაგრამ არ დააყენოს შვილობილი კორპორაციის სიცოცხლისუნარიანობა საფრთხის წინაშე.¹²⁵ ასევე, გავრცელებულია მოგების გადაცემის ხელშეკრულება. ხსენებული ორივე ხელშეკრულების ფარგლებში მაკონტროლებელი კორპორაცია ვალდებულია, აუნაზღაუროს კონტროლირებად კორპორაციას წლიური ზარალი, რისი უზრუნველყოფაც მიიღწევა, თუ მაკონტროლებელი კორპორაცია შექმნის სახსრების რეზერვს.¹²⁶

ამგვარი ხელშეკრულებების არარსებობისას, გერმანული საკორპორაციო სამართალი განასხვავებს დე ფაქტო და კვალიფიციურ დე ფაქტო კონცერნებს, რომელთაგან მეორე განვითარებული იყო გერმანიის ფედერალური უმაღლესი სასამართლოს კომენტატორების მიერ.¹²⁷

4.2.3.2. დე ფაქტო კონცერნი (*Faktischer Konzern*)

ფაქტობრივად დაკავშირებული კორპორაციები, რომელთაც არ აქვთ ხელშეკრულება, დე ფაქტოდ არიან ერთმანეთზე დამოკიდებული.¹²⁸ სააქციო საზოგადოების კანონის იმპერატიული წესები¹²⁹ არეგულირებს დე ფაქტო კონცერნს და ავალდებულებს დედა კორპორაციას, აუნაზღაუროს შვილობილ კორპორაციას ნებისმიერი დანაკარგი და ზიანი, რომელიც წარმოიშვა იმგვარი ტრანსაქციებიდან, სადაც დედა კორპორაცია იყო პასუხისმგებელი. ზიანის დადგენისთვის აუცილებელია ყველა ტრანსაქციის შეფასება, რომელიც განხორციელდა აფილირებულ კორპორაციასთან და სხვა იურიდიულ პირებთან, სადაც ჩართული იყო დედა კორპორაცია.¹³⁰ ასევე, უნდა აიხსნას, იყო თუ არა ტრანსაქციები არახელსაყრელი დაქვემდებარებული კომპანიისთვის.¹³¹

აქედან გამომდინარე, დე ფაქტო დომინირების დროს კანონი განმარტავს, რომ ზიანის მოთხოვნა შეუძლია წარმოადგინოს მხოლოდ კონტროლირებადმა კორპორაციამ, რომელმაც უნდა დაამტკიცოს, რომ გარკვეულმა ტრანსაქციამ გამოიწვია შესაბამისი ზიანის დადგომა. ხშირ შემთხვევაში რთული დასადასტურებელია, რომ კონკრეტული ტრანსაქცია იყო არახელსაყრელი კონტროლირებადი კორპორაციისთვის და სწორედ აღნიშნულმა ტრანსაქციამ გამოიწვია მძიმე შედეგი. შესაბამისად, კომენტატორები მიიჩნევენ, რომ მტკიცების ტვირთის კონტროლირებად კორპორაციაზე გადასვლით და მტკიცების სირთულით დე ფაქტო კონცერნის სამართლებრივი მნიშვნელობა ნაკლებად ეფექტიანია.¹³²

¹²⁵ *Schiessl M.*, The Liability of Corporations and Shareholders for the Capitalization and Obligations of Subsidiaries under German Law, *Northwestern Journal of International Law & Business*, Vol. 7, Issue 3, 1986, 497.

¹²⁶ *ზუბიტაშვილი ნ.*, პარტნიორის პასუხისმგებლობა კორპორაციის ვალდებულებებისათვის საზოგადოების გადახდისუნარიანობის დროს - გამონაკლისი შემთხვევები პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპიდან, თბ., 2016, 98.

¹²⁷ *Alting C.*, Piercing the Corporate Veil in American and German Law — Liability of Individuals and Entities: A Comparative View, *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, Vol. 2, Issue 2, 1995, 239.

¹²⁸ *Vandekerckhove K.*, Piercing the Corporate Veil, *European Company Law*, Vol. 4, Issue 5, 2007, 192.

¹²⁹ §311, §317, *Aktiengesellschafts Gezets*, 01/11/1937.

¹³⁰ *Alting C.*, Piercing the Corporate Veil in American and German Law — Liability of Individuals and Entities: A Comparative View, *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, Vol. 2, Issue 2, 1995, 238.

¹³¹ იქვე, 239.

¹³² იქვე, 238.

4.2.3.3. კვალიფიციური დე ფაქტო კონცერნი

ვინაიდან სააქციო საზოგადოებათა კანონი არ მოიცავს დახურულ კორპორაციებს და საზოგადოებებს, გერმანულმა სასამართლოებმა გაავრცელეს იმგვარი პასუხისმგებლობა, როდესაც შვილობილ კორპორაციას წარმოადგენს დახურული საზოგადოება, ხოლო დედა კორპორაციას – ღია საზოგადოება.

1970-იანი წლებიდან გერმანიის სასამართლო აშკარად ჩაერია და განავითარა ცალკე დოქტრინა კვალიფიციური დე ფაქტო კონცერნის სახით (*qualifizierter faktischer Konzern*).¹³³ თუმცა საქმეზე: *ბრემერ ვულკან*,¹³⁴ რომელიც ყველანაირ წინაპირობას აკმაყოფილებდა კვალიფიციური დე ფაქტო კონცერნის გამოყენებისა,¹³⁵ ფედერალურმა სასამართლომ განამტკიცა ახალი მიდგომა, რომლის მიხედვით, დედა კომპანიის პასუხისმგებლობა შვილობილის კრედიტორების წინაშე დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა დედა კომპანიის ჩარევა არღვევს შვილობილის ავტონომიურ არსებობას – „გამანადგურებელი ჩარევა“.¹³⁶ შესაბამისად, საკმარისი ახსნის გარეშე, ფედერალურმა სასამართლომ თავისი ოცნლიანი პრაქტიკა შეცვალა და უარყო კვალიფიციური დე ფაქტო კონცერნის დოქტრინა.¹³⁷

5. გამჭოლი პასუხისმგებლობა საქართველოს სამართლის დოქტრინაში

5.1. ზოგადი მიმოხილვა

საქართველოში ბოლო ათწლეულის მანძილზე აქტიურად განიხილება გამჭოლი პასუხისმგებლობა, როგორც პარტნიორის პირადი პასუხისმგებლობის დაკისრების საფუძველი. საკითხის შესწავლა ხორციელდება როგორც თეორიული, ასევე პრაქტიკის მიმართულებით. ინსტიტუტისადმი ინტერესი განსაკუთრებით გაიზარდა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებებით.

5.2. გამჭოლი პასუხისმგებლობის განვითარების ისტორია საქართველოში

5.2.1. „მენარმეთა შესახებ“ კანონი

მენარმეთა კანონის პირველი რედაქცია, რომელიც მიღებულ იქნა 1994 წლის 28 ოქტომბერს, შეიცავდა პარტნიორის პირადი პასუხისმგებლობის მონესრიგებას. კერძოდ, კანონის 3.4.

¹³³ *Graefe R. R.*, The Liability of Corporate Groups in Germany, Connecticut Law Review, Vol. 37, 2005, 795.

¹³⁴ *Bremer Vulkan*, BGH Sept. 17, 2001 - II ZR 178/99 (2001).

¹³⁵ *Graefe R. R.*, The Liability of Corporate Groups in Germany, Connecticut Law Review, Vol. 37, 2005, 799.

¹³⁶ *ზუბიტაშვილი ნ.*, პარტნიორის პასუხისმგებლობა კორპორაციის ვალდებულებებისათვის საზოგადოების გადახდისუუნარობის დროს – გამონაკლისი შემთხვევები პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპიდან, თბ., 2016, 100.

¹³⁷ *Graefe R. R.*, The Liability of Corporate Groups in Germany, Connecticut Law Review, Vol. 37, 2005, 800.

მუხლი,¹³⁸ რომლის მიხედვითაც, საზოგადოების პარტნიორები საზოგადოების კრედიტორების წინაშე პასუხს აგებდნენ უშუალოდ, „თუ პასუხისმგებლობის შეზღუდვის სამართლებრივი ფორმები ბოროტად იქნებოდა გამოყენებული“.¹³⁹ კერძოდ, ბოროტად გამოყენებად ითვლებოდა „უწინარეს ყოვლისა საზოგადოების ქონების შერევა სხვა ქონებასთან ან სანარმოს ფუნქციონირებისთვის აუცილებელი კაპიტალის არასრული ფორმირება“. ამდენად, კანონის ტერმინოლოგიიდან გამომდინარე, ბოროტად გამოყენებას შეიძლება ჰქონოდა სხვა გამოვლინებებიც.¹⁴⁰

მენარმეთა კანონის 1999 წლის 9 ივნისის მიღებული რედაქციით გამჭოლი პასუხისმგებლობის ნორმა უფრო სპეციალური გახდა და დაკონკრეტდა გამჭოლი პასუხისმგებლობის შემადგენლობის საფუძვლები. კერძოდ, ბოროტად გამოყენებად მიიჩნევა, „თუ არ იქნა უზრუნველყოფილი საბუღალტრო წიგნების ისეთი წარმოება, საიდანაც ცალსახად გამომდინარეობს თუ რომელი ქონება ეკუთვნის და რა ვალდებულებები აკისრია საზოგადოებას და რომელი – არა“.¹⁴¹

2008 წლის 14 მარტის მენარმეთა კანონის ცვლილებებით გამჭოლი პასუხისმგებლობის სპეციალური შემადგენლობა შეიცვალა ზოგადი აბსტრაქტული დებულებით, შესაბამისად, კანონიდან ამოღებულ იქნა ბოროტად გამოყენების განმარტება,¹⁴² რაც ნიშნავს სასამართლოსთვის დისკრეციის მიცემას, მოქნილად განმარტოს და, ყოველი შემთხვევის სპეციფიკიდან გამომდინარე, განსაჯოს, რა არის ბოროტად გამოყენება.¹⁴³ ცხადია, კანონის კონკრეტიზაციით შეუძლებელი იქნებოდა ყოველი კონკრეტული შემთხვევის ამომწურავად განსაზღვრა. შესაბამისად, აღნიშნული რედაქციით პასუხისმგებლობა შეზღუდულ პარტნიორს (იგულისხმება, კომანდითი, შპს-ის პარტნიორი და სს-ის აქციონერი) დაეკისრება, თუ ის ბოროტად გამოიყენებს პასუხისმგებლობის შეზღუდვის სამართლებრივ ფორმებს.¹⁴⁴

ამავდროულად, აღსანიშნავია, რომ მენარმეთა კანონის თავდაპირველი ვერსიის მე-17 მუხლით მონესრიგებული იყო „კონცერნი და მეკავშირე სანარმოები“. კონცერნი წარმოიშობა იმ შემთხვევაში, თუ ერთი სანარმო სხვა სანარმოში მონაწილეობს ოცდახუთ პროცენტზე მეტი წილით.¹⁴⁵ აღნიშნული მუხლის ერთ-ერთი პუნქტის მიხედვით, თუ სანარმოს ხელში აღმოჩნდე-

¹³⁸ იხ. 3.4 მუხლი, 1994 წლის 28 ოქტომბრის რედაქციის „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონი, 28/10/1994.

¹³⁹ ჭანტურია ლ., პარტნიორის გამჭოლი პასუხისმგებლობა საზოგადოების საგადასახადო დარღვევისათვის – სამოსამართლო სამართალში გამჭოლი პასუხისმგებლობის დამკვიდრების მცდელობა, საქართველოს სამოქალაქო სამართლის საფუძვლები ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში, ზარანდია თ. (რედ.), თბ., 2016, 280.

¹⁴⁰ ზუბიტაშვილი ნ., „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-6 პუნქტის შეფასების სტანდარტი გამჭოლი პასუხისმგებლობის დოქტრინის ჩრილში, „სამართლის ჟურნალი“, № 2, 2014, 107.

¹⁴¹ იხ. 3.4. მუხლი, 1999 წლის 9 ივნისის რედაქციის „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონი, 28/10/1994.

¹⁴² ჭანტურია ლ., პარტნიორის გამჭოლი პასუხისმგებლობა საზოგადოების საგადასახადო დარღვევისათვის – სამოსამართლო სამართალში გამჭოლი პასუხისმგებლობის დამკვიდრების მცდელობა, საქართველოს სამოქალაქო სამართლის საფუძვლები ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში, ზარანდია თ. (რედ.), თბ., 2016, 280.

¹⁴³ ზუბიტაშვილი ნ., „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-6 პუნქტის შეფასების სტანდარტი გამჭოლი პასუხისმგებლობის დოქტრინის ჩრილში, „სამართლის ჟურნალი“, № 2, 2014, 107.

¹⁴⁴ იხ. მუხლი 3.6., 2018 წლის 6 ივნისის რედაქციის „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონი 28/10/1994.

¹⁴⁵ იხ. მუხლი 17.1., 1994 წლის 28 ოქტომბრის რედაქციის „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონი, 28/10/1994.

ბოდა საქართველოში მდებარე სხვა საწარმოს წილთა სულ ცოტა ორმოცდაათი პროცენტი, მაშინ ძირითად საწარმოს (წილთა უმრავლესობის მფლობელს¹⁴⁶) ეკისრებოდა არაძირითადი საწარმოს (მეორე თანამონაწილე საწარმო¹⁴⁷) წლიური ზარალის ანაზღაურება, ასევე, „გარეშე“ პარტნიორებისთვის არაძირითადი საწარმოს ქონებრივი დანაკლისების ანაზღაურება, რომლებიც წარმოიშვა ძირითადი საწარმოს გარიგებებიდან ან სხვა ღონისძიებებიდან და სხვა.¹⁴⁸

აღნიშნული მეთოდი მსგავსია გერმანული საკონცერნო სამართლისა, სადაც მაკონტროლებელი კორპორაციის ჩარევისა და კონტროლის ხარისხი თამაშობდა ერთ-ერთ გადამწყვეტ როლს გამჭოლი პასუხისმგებლობის დაკისრებისთვის. ასევე, ხსენებული მუხლის ფარგლებში 75%-იანი წილის მონაწილეობის შემთხვევაში კანონი განსაზღვრავდა, რომ საწარმოსთან ერთად პასუხს აგებდნენ კორპორაციის შეზღუდული პარტნიორები, როგორც სოლიდარული მოვალეები არაძირითადი საწარმოს ან მესამე პირების წინაშე. პასუხისმგებლობა არ დგებოდა, თუ დამოუკიდებელი საწარმოს კეთილსინდისიერი ხელმძღვანელიც ამგვარადვე იმოქმედებდა.¹⁴⁹ შესაბამისად, როგორც გერმანულ საკონცერნო სამართალში, აქაც აუცილებელი იყო ფიდუციური მოვალეობების კეთილსინდისიერად შესრულება. თუმცა 2008 წელს „მენარმეთა შესახებ“ კანონის რეფორმის შედეგად, მე-17 მუხლი საერთოდ ამოღებულ იქნა და ერთი საწარმოს მიერ მეორეზე დომინირებით კრედიტორებზე ზიანის მიყენების საკითხი მოუნესრიგებელი დარჩა.

5.2.2. სასამართლო პრაქტიკა

საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ 2015 წლის 6 მაისს მიიღო ორი გადაწყვეტილება, რომლებშიც სისხლის სამართლის საქმეზე კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების პარტნიორებს, რომელთაგან ერთ-ერთი საზოგადოების დირექტორს წარმოადგენს, მსჯავრი დაედოთ განსაკუთრებით დიდი ოდენობით გადასახადების განზრახ თავის არიდებისათვის.¹⁵⁰ სასამართლომ იხელმძღვანელა „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის მე-6 პუნქტით და არ გამოიყენა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 992-ე მუხლი, შესაბამისად, გამოიციხა დელიქტური პასუხისმგებლობა, რაც საკვირველია, ვინაიდან სახეზე იყო მართლსაწინააღმდეგო ქმედება, ზიანი და მიზეზშედეგობრივი კავშირი. აქვე აღსანიშნავია, რომ საპალაციო სასამართლომ დელიქტით დააკმაყოფილა მოსარჩელის მოთხოვნა.¹⁵¹

¹⁴⁶ იხ. მუხლი 17.2., იქვე.

¹⁴⁷ იქვე.

¹⁴⁸ იხ. მუხლი 17.3., იქვე.

¹⁴⁹ იხ. მუხლი 17.4., იქვე.

¹⁵⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 6 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე № ას-1158-1104-2014; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 6 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე № ას-1307-1245-2014.

¹⁵¹ *ჭანტურია ლ.*, პარტნიორის გამჭოლი პასუხისმგებლობა საზოგადოების საგადასახადო დარღვევისათვის – სამოსამართლო სამართალში გამჭოლი პასუხისმგებლობის დამკვიდრების მცდელობა, საქართველოს

უზენაესმა სასამართლომ უპირატესობა „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის მე-6 პუნქტს მიანიჭა, რომელიც ითვალისწინებს გამჭოლ პასუხისმგებლობას, და დაადგინა, რომ „პასუხისმგებლობის შეზღუდვის სამართლებრივი ფორმის ბოროტად გამოყენება“ ფართოდ უნდა განიმარტოს და ბოროტად გამოყენებად უნდა ჩაითვალოს შემთხვევა, როცა შპს-ის პარტნიორი „მიზნად ისახავს გადასახადებისაგან თავის არიდებას, ანუ როცა საზოგადოება პარტნიორის მიერ გამოიყენება არადეკლარირებული შემოსავლის მაგენერირებელი წყაროს დანიშნულებით“. ამ დროს წარმოშობილი ზიანისათვის პარტნიორს 3.6. მუხლის საფუძველზე შეიძლება დაეკისროს საზოგადოების კრედიტორების წინაშე პასუხისმგებლობა.¹⁵²

ამავდროულად, სასამართლომ მიერ განხილული იყო პარტნიორის პასუხისმგებლობის ფორმა. მიუხედავად იმისა, რომ სააპელაციო სასამართლომ მიერ გამოყენებული იყო სოლიდარული პასუხისმგებლობა, რაც, ასევე, განსაზღვრული იყო პარტნიორის პასუხისმგებლობის ფორმად მენარმეთა კანონის 1999 წლის რედაქციაში, უზენაესმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ სუბსიდიური პასუხისმგებლობის ფორმა იყო მიზანშეწონილი, რაც ნაკლებად არგუმენტირებულია გადაწყვეტილებაში.¹⁵³

6. დასკვნა

წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში შესწავლილი საკითხებიდან გამომდინარე, გამოვლინდა ძირითადი ხარვეზები, პრობლემები, რომელებიც დაკავშირებულია გამჭოლი პასუხისმგებლობის ინსტიტუტთან. გამჭოლი პასუხისმგებლობა უნდა ემსახურებოდეს სამართლიანი ბალანსის აღდგენას. კერძოდ, შესაბამისი ფაქტობრივი გარემოებების არსებობისას მოხდეს კორპორაციის საფარვლის გაჭოლვა და პარტნიორზე პირადი პასუხისმგებლობის დაკისრება.

საქართველოში გაზიარებულ უნდა იქნეს ისეთი წამყვანი ქვეყნების პრაქტიკა, როგორც არის გერმანია და აშშ. აუცილებელია გამჭოლი პასუხისმგებლობის დოქტრინის პრაქტიკაში დახვეწილი გამოყენება, რის საშუალებასაც იძლევა „მენარმეთა შესახებ“ კანონის ზოგად-ნორმატიული მოწესრიგება და სხვადასხვა ქვეყნის სამართლებრივი სისტემის მიერ პრაქტიკაზე დაყრდნობით დამკვიდრებული მეთოდებისა და მიდგომების გაზიარება.

აღნიშნული უზრუნველყოფდა გამჭოლი პასუხისმგებლობის სწრაფ და სწორ განვითარებას ქართულ სამართლებრივ სივრცეში, რაც აუცილებლობას წარმოადგენს დოქტრინის აქტუალურობიდან გამომდინარე. დასკვნის სახით უნდა აღინიშნოს, რომ აუცილებელია როგორც სასამართლო პრაქტიკით ერთგვაროვანი მიდგომის ჩამოყალიბება, ასევე, სამეცნიერო ლიტერატურაში საკითხის ხშირი და ახალი ხედვით, საზღვარგარეთის მიღწევების გათვალისწინებით კვლევაც.

სამოქალაქო სამართლის საფუძველები ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში, ზარანდია თ. (რედ.), თბ., 2016, 277.

¹⁵² იქვე, 278.

¹⁵³ იქვე, 279.

ბიბლიოგრაფია

1. საქართველოს „მენარმეთა შესახებ“ კანონი, 28/10/1994.
2. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, 26/06/1997.
3. ბურდული ი., საწესდებო კაპიტალი და მისი ფუნქციები, კრებულში თანამედროვე სა-კორპორაციო სამართლის თეორიული და პრაქტიკული საკითხები, ელიზბარაშვილი ნ. (რედ.), თბ., 2009, 236, 248, 251, 255-259.
4. ბურდული ი., სააქციო სამართლის საფუძვლები, I ტომი, თბ., 2010, 165.
5. ზუბიტაშვილი ნ., პარტნიორის პასუხისმგებლობა კორპორაციის ვალდებულებებისათვის საზოგადოების გადახდისუნარობის დროს — გამონაკლისი შემთხვევები პასუხისმგებლობის შეზღუდვის პრინციპიდან, თბ., 2016, 14-17, 21, 58, 69, 95, 97, 98, 100, 145.
6. ზუბიტაშვილი ნ., „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-6 პუნქტის შეფასების სტანდარტი გამჭოლი პასუხისმგებლობის დოქტრინის ქრილში, „სამართლის ჟურნალი“, № 2, 2014, 107.
7. მაჭავარიანი ს., კორპორაციული ჯგუფების მართვა გერმანიასა და ამერიკის შეერთებულ შტატებში და მართვის პრინციპების ინტეგრაცია ქართულ კერძო სამართალში, თბ., 2015, 150.
8. მახარობლიშვილი გ., კორპორაციის სამართალსუბიექტობით დიფერენცირებული ორი ელემენტი: შეზღუდული პასუხისმგებლობა (Limited Liability) და კორპორაციის საფარვლით (Entity Shielding) დაცულობა, საიუბილეო კრებული: გურამ ნაჭყებია – 75, თოდუა ნ. (რედ.), თბ., 2016, 435-437, 439.
9. ჭანტურია ლ., პარტნიორის გამჭოლი პასუხისმგებლობა საზოგადოების საგადასახადო დარღვევისათვის — სამოსამართლო სამართალში გამჭოლი პასუხისმგებლობის დამკვიდრების მცდელობა, საქართველოს სამოქალაქო სამართლის საფუძვლები ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში, ზარანდია თ. (რედ.), თბ., 2016, 277-280, 415.
10. ჭანტურია ლ., პარტნიორის გამჭოლი პასუხისმგებლობა საზოგადოების საგადასახადო დარღვევისათვის (სამოსამართლო სამართლის სიახლე), საიუბილეო კრებული: გურამ ნაჭყებია — 75, თოდუა ნ. (რედ.), თბ., 2016, 414.
11. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 6 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე № ას-1158-1104-2014.
12. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 6 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე № ას-1307-1245-2014.
13. Aktiengesellschafts Gezets, 01/11/1937.
14. Bürgerliches Gesetzbuch Deutschlands, 01/01/1900.
15. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, 20/04/1892, <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg/>.
16. Uniform Limited Liability Company Act, 12/07/1995.
17. CERCLA Comprehensive Environmental Response, Compensation, and Liability Act, 11/12/1980.
18. Allen N., Reverse Piercing of the Corporate Veil: A Straightforward Path to Justice, St. John's Law Review, Vol. 16, № 1, 2012, 26.
19. Alting C., Piercing the Corporate Veil in American and German Law — Liability of Individuals and Entities: A Comparative View, Tulsa Journal of Comparative and International Law, Vol. 2, Issue 2, 1995, 202-204, 207, 210-211, 214-217, 238-239.

20. *Armour J., Hansmann H., Kraakman R.*, The Essential Elements of Corporate Law: What is Corporate Law?, Harvard Law School, Discussion Paper № 643, 2009, 6, 9.
21. *Bainbridge S. M.*, Abolishing LLC Veil Piercing, University of Illinois Law Review, Vol. 1, 2005, 87-88, 90.
22. *Bakst D. S.*, Piercing the Corporate Veil for Environmental Torts in the United States and the European Union: The Case for the Proposed Civil Liability Directive, Boston College International and Comparative Law Review, Vol. 9, Art. 4, 1996, 335.
23. *De Blasi M.*, Liability of Parent Corporations, Officers, Directors, and Successors: When Can CERCLA Liability Extend Beyond the Company?, Arizona State Law Journal, № 46:0481, 2014, 481.
24. *Ezzo R. P.*, Corporations, Piercing the Corporate Veil, Stockholder Liability, University of Miami Law Review, № 122, 1957, 122-123.
25. *Figueroa D.*, Comparative Aspects of Piercing the Corporate Veil in the United States and Latin America, Duquesne Law Review, Vol. 50, 2012, 721, 728, 743.
26. *Freedman J.*, Limited liability: Large Company Theory and Small Firms, The Modern Law Review, Vol. 63, № 3, 2000, 326-327, 329.
27. *Gelb H.*, Piercing the Corporate Veil — The Undercapitalization Factor, Chicago-Kent Law Review, Vol. 59, Issue 1, 2013, 17.
28. *Görtz M.*, The Federal Court of Justice's Concept for Piercing the Corporate Veil due to Destruction of a German Limited Liability Company, Client Newsletter, № 9, 2007, 1.
29. *Graefe R. R.*, The Liability of Corporate Groups in Germany, Connecticut Law Review, Vol. 37, 2005, 795, 799-800.
30. *Klass A. B.*, CERCLA, State Law, and Federalism in the 21st Century, Southwestern Law Review, Vol. 41, 2012, 682.
31. *Knappke T. C.*, No Liability of Shareholder for Material Undercapitalization of a GmbH, Newsletter Corporate Law, October, 2008, 6.
32. *Kraakman R., Davies P., Hansmann H., Hertig G., Hopt K., Kanda H., Rock E.*, The Anatomy of Corporate Law, A Comparative and Functional Approach, Oxford, 2003, 8-9.
33. *McGaughey R. J.*, Disregarding the Corporate/LLC Veil: The Most Litigated Issue in Corporate Law, Portland, 2007, 3, 5-6.
34. *Orn P.*, Piercing the Corporate Veil — a Law and Economics Analysis, University of Lund, 2009, 12-13.
35. *Petroševićienė O.*, Effective Protection of Creditors' Interests in Private Companies: Obligatory Minimum Capital Rules Versus Contractual and Other Ex Post Mechanisms, Social Studies Research Journal, № 3(7), 2010, 214.
36. *Posner R. A.*, The Rights of Creditors of Affiliated Corporations, The University of Chicago Law Review, Vol. 43, № 3, 1976, 503.
37. *Posner R.*, Economic Analysis of Law, 8th ed., New York, 2011, 535-536.
38. *Schiessl M.*, The Liability of Corporations and Shareholders for the Capitalization and Obligations of Subsidiaries under German Law, Northwestern Journal of International Law & Business, Vol. 7, Issue 3, 1986, 481, 485, 492, 495, 497.
39. *Smith D. G.*, Piercing the Corporate Veil in Regulated Industries, Brigham Young University Law Review, Vol. 1165, № 4, 2008; George Mason Law & Economics Research Paper № 08-08, 5, 7-8, 5, 7-8, 10.
40. *Sommer J. H.*, Subsidiary: Doctrine without a Cause?, Fordham Law Review, Vol. 59, Issue 2, 1990, 230.
41. *Stubbs L.*, Undercapitalization as an Independent Ground for Shareholder Liability: The Case for Corporate Stakeholders, Dalhousie University Halifax, Nova Scotia, August, 2016, 79.

42. *Vandekerckhove K.*, Piercing the Corporate Veil, *European Company Law*, Vol. 4, Issue 5, 2007, 192.
43. *Vandekerckhove K.*, Piercing the Corporate Veil: A Transnational Approach, *Catholic University of Leuven Legal Faculty*, 2007, 36, 115, 383.
44. *Zhen Qu C., Ahl B.*, Lowering the Corporate Veil in Germany: a Case Note on BGH 16 July 2007 (Trihotel), *Oxford U Comparative L Forum* 4, 2008, <ouclf.iuscomp.org>.
45. The Free Dictionary by Farlex, <<https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/promoter>>promoter.
46. *Anderson v. Abbott*, 321 U.S. 349, 362 (1944).
47. *Automotriz etc. De California v. Resnick*, 47 Cal.2d 792 (1957).
48. *Amsted Industries Inc. v. Pollak Industries Inc.*, 382 N.E.2d 393, Ill. App. Ct. (1978).
49. *Bremer Vulkan*, BGH 2001, II ZR 178/99 (2001).
50. BGH, 22 BGHZ 226, (1956).
51. Bundesgerichtshof, W. Ger., 45 BGHZ 204 (1966).
52. Bundesgerichtshof, W. Ger., NJW 2104 (1978).
53. Bundesgerichtshof, W. Ger., NJW 2284 (1984).
54. Bundesgerichtshof, W. Ger., WM 1526, 1528 (1985).
55. Bundesgerichtshof, AG, 244. (1989).
56. Bundesgerichtshof, AG, 244. (1989).
57. Bundesgerichtshof, ZIP, 694 (1992).
58. *Adams v Cape Industries plc*, BCC 786, 822. (1990).
59. *Booth v. Bunce*, 33 N.Y. 139 (1865).
60. *Bangor Punta Operations Inc. v. Bangor & Arrostook R. R. Co.*, 417 U.S. 703, 713 (1974).
61. *DHN Ltd v Tower Hamlets* 1 WLR 852, Lord Denning MR14 (1976).
62. *Gartner v. Snyder*, 607 F.2d 582, 588, 2d Cir (1979).
63. *In re Mobile Steel Co.*, 563 F.2d 692, 5th Cir. (1977).
64. *In re Palmer Trading Inc.*, 695 F.2d 1012, 7th Cir (1983).
65. *In Penick v. Frank E. Basil Inc.*, 579 F. Supp. 160, D.C. (1984).
66. *In re Kaiser*, 791 F.2d 73, 7th Cir. (1986).
67. *United States v. Milwaukee Refrigerator Transit Co.*, 142 F. 247, 255, C.C.E.D. Wis. (1905).
68. *Sabine Towing & Transportation Co. v. Merit Venture Inc.*, 575 F. Supp. 1442 E.D. Tex. (1983).
69. *Shapoff v. Scull*, 222 Cal. App. 3d 1457, Cal. Ct. App. (1990).
70. *Tanzi v. Fiberglass Swimming Pools Inc.*, 414 A.2d 484, 490, R.I. (1980).
71. *United States v. Bestfoods*, 524 U.S. 51, 52 (1998).
72. *Weeks v. Kerr*, 486 NE2d 10, 12, Ind. App. (1985).